

רישומי המסורה בסופי פרשות התורה וספרי התנ"ך

מאת

מררכי ליב קצנלנבוגן

1547-1548

אוצר החכמה

מוקדש לזכר אבי מורי ז"ל
שחינכני וגידלני לתורה ולמצוות,
הורני דרכי לימוד
והדריכני נתיבי חקר.
בחכמה ובדעת ובכשרון
ליווני בעצה ובתושיה
והיה לי לעזר רב.

המחבר

1234567

1547-1548

המחבר

מלאכתם של חכמי המסורה הקיפה תחומים שונים. אחד מהם הוא רישום מספרי הפסוקים של ספרי התנ"ך. רישומים כאלה מופיעים הן בכתבי יד של התנ"ך והן בספרי תנ"ך נרפסים, ואולם במשך הדורות נפלו בהם שיבושים רבים וירים זרות נגעו בהם ועשו בהם כבשלהם, שינו, מחקו והוסיפו. במאמר שלפנינו נסקור רישומים אלו לפי שלוש קטיגוריות: א. פרשות התורה; ב. חומשי התורה; ג. נביאים וכתובים. לבסוף, נציע נוסח נכון ומתוקן לרישומים אלו.

א. פרשות התורה

בסופה של כמעט כל פרשה ופרשה מפרשות התורה נרשם בחומשים הנרפסים הנפוצים מספר הפסוקים שבה, ולצידו: סימן — מלה או שתיים ולעיתים שלוש שערכן המספרי שווה למספר הפסוקים. במרבית הפרשות נרשם סימן אחד, אך יש פרשות שנרשמו בהן שני סימנים¹ ובפרשות אחרות שלושה². בדרך כלל הסימנים הם מלים מוכרות, אך יש מהם שהם לכאורה חסרי משמעות, כמו למשל: מכנדי"ב (פר' לך לך), מעד"י (פר' שמות), סנא"ה (פר' בשלח), חטי"ל (פר' בהר), ואל"י פלה"ו (פר' פינחס), יעל"א (פר' עקב).

1. בראשית, נח, לך לך, ויצא, שמות, וארא, בשלח, משפטים, תרומה, ויקרא, אחרי מות, קדושים, בהר, נשא, פינחס, עקב, וזאת הברכה.
2. מקץ, חוקת ומסות.

הסימנים הללו הם כפי שנרפסו בפעם הראשונה (במהדורה השניה של ה"מקראות גרולות" שנרפסה בוונציה בשנים רפ"ה-רפ"ו) והועתקו ממהדורה למהדורה עם שינויים מסויימים.³

גם בהרבה כתבי יד של התורה מתקופות שונות נרשמו סימנים כאלה. חלק מהסימנים זהים לסימנים שב"מקראות גרולות" וחלק מהם שונים, ואף בין כ"י אחד למשנהו ישנם שינויים.⁴ כמו כן נרשמו סימנים ב"ספר החילופים" מאת מישאל בן עוזיאל שנכתב לפני כאלף שנה⁵ ובחלקו השני של ספר "קרית ספר" מאת רבינו מנחם בן שלמה המאירי שנכתב לפני כשבע מאות שנה.⁶

מקורם של הסימנים ברשימות של בעלי המסורה כמו שכתב רב נטרונאי גאון:⁷ "חכמי סבריא מיוזיא" אחרי חתימת התלמוד ספרו ומנו תיבות פסוקים ופרשות שבכל כ"ד ספרים ומסרו לנו סימנים", ובספר "מסורת המסורת" כתב⁸: "אך המעשה אשר עשו בעלי המסורת הוא שהשתדלו בכל מאמצי כוחם ולא נחו ולא שקטו עד שמנו כל הפסוקים והתיבות והאותיות מכל ספר וספר וכו', וכן מנו מספר לפסוקים לתיבות ולאותיות שבכל פרשה ופרשה שבתורה ונתנו בהם סימנים".

אופיים של הסימנים בחומשים הנרפסים נחלק לשנים¹⁰: 1. שמות אנשים מן התנ"ך. כמעט בכל פרשה¹¹ ניתן סימן למספר הפסוקים שבה – שם אדם מן התנ"ך

3. ואלו הם: לפרשות: תולדות והאוינו אין במהדורה זו ציון מספר הפסוקים וסימנם ובמהדורות הנפוצות יש; הסימן למספר הפסוקים בפרשות: ויחי, ויקרא ואמור במהדורות הנפוצות שונה מן הסימן שבמהדורה הנזכרת; לפרשות: קרח, חוקת, בלק, ואתחנן ועקב נרשם במהדורה הנזכרת גם מניין התיבות ובמהדורות הנפוצות הושמט.

4. ראה אהרן ארגו, "הסימנים של מנייני הפסוקים שבפרשות התורה", ספר היוכל לברויאר, עמ' 157-171. ארגו חקר ביסודיות את השתלשלות נתינת הסימנים במשך הדורות למן "ספר החילופים" ועד ימינו.

5. יצא לאור ע"פ מקורות שונים ע"י אליעזר ליפשיץ בתוך: TEXTUS כרך שני, ירושלים תשכ"ב, ובפני עצמו, שם, תשכ"ה. וראה ארגו שם שספר זה הוא כפי הנראה הערות הראשונה להופעת הסימנים.

6. נרפס לראשונה באומיר תרמ"א.

7. מובא בספר "מסורת התורה והנביאים" (מאת הרב פסח פינפער, וילנא תרס"ו) עמ' 13.

8. כינוי לסבריה. ראה א. דותן, ספר "דקדוקי הסעמים", ירושלים תשכ"ז, עמ' 149.

9. לר' אליהו בחור, הקדמה שלישית, (מהדור' וולצבאך תקל"א יב, א).

10. יוצאים מן הכלל הסימנים הבאים שאינם לא שם ולא מלה מאותה פרשה: פה אל פה (ויחי); יקב (מסות); איק (עקב); אלי (וואת הברכה). הראשון הוספה מאוחרת, והיתר מופיעים למן הפעם הראשונה.

11. פרט לאלה: תולדות (שנשמט בפעם הראשונה והושלם במהדורות מאוחרות במלה מן הפרשה), ויחי (היה בפעם הראשונה ונשמט מאוחר יותר), וכן: צו, כי תבוא ונצבים שכבר בפעם הראשונה לא ניתן להם שם לסימו.

שערך אותיותיו כמספר הפסוקים, וכאלה הם הסימנים הנזכרים לעיל כמלים חסרי משמעות לכאורה; 2. מלים מאותה פרשה. סימנים כאלה ניתנו לתשע עשרה פרשות¹². מעיון במקורות קדומים נראה שהשיטה המקובלת היתה שמות של אנשים. כך כתב בפירוש רב נטרונאי הנ"ל: "ומסרו לנו סימנים שם אדם שהוא בגימטריא", וכן ב"ספר החילופים" הנ"ל¹³: "ואעשה לכל פרשה ופרשה שם איש ידוע", ועור שם בהמשך: "ונתחיל במניין כל פרשה ופרשה ונשים לפסוקי כל פרשה שם איש שישמר בו המניין ולא תשגה בו". גם המאירי בסוף כל פרשה כתב: "וסימן להם בשם אדם" וכו', ובספר "מסורת המסורת" הנ"ל: "וכן מנו מספר לפסוקים לתיבות ולאותיות שבכל פרשה שבתורה ונתנו בהם סימנים, כמו: בראשית פסוקי קמ"ו סימן אמציה, וכן בכל פרשה נתנו שם אדם לסימן".

גם מעיון בכתבי היד נראה שזו היתה השיטה הנקוטה בדרך כלל. ואולם באחד מכתבי היד¹⁴ שבדקתי שנכתב בתחילת האלף השישי¹⁵ לא נרשמו שמות אנשים¹⁶ אלא מלים הקשורות לפרשה, בדרך כלל לסופה. חלק מהמלים ערכן המספרי מתאים בדיוק למספר הפסוקים בפרשה, אך כאשר לא נמצאו בפרשה מלים כאלה היה צורך לעוות מלים או להוסיף להן אותיות שונות וכך נוצרו סימנים מוזרים¹⁷. לא ידוע מי מחברם של סימנים אלה, ונראה שלא היה נמנה על חכמי המסורה.

השוואת הסימנים שב"מקראות גדולות" עם הסימנים הללו מצביעה על רמיון רב. כמעט כל הסימנים שב"מקראות גדולות" שאופיים הוא מלה מאותה פרשה נמצאים בכ"י הנ"ל¹⁸. נראה שלפני המהדיר של ה"מקראות גדולות" היה בנוסף לכתבי יד שהסימנים בו הם שמות אנשים גם כתב היד הנ"ל או דומה לו, והוא העתיק ממנו את הסימנים שמצאו חן בעיניו¹⁹.

ברשימה דלהלן יובאו הרישומים כפי שהם בכמה מקורות עיקריים. יצויין כי מרבית השמות רשומים בהרבה כ"י של התנ"ך וכמו כן יש בכתבי היד סימנים גוספים, אך אי אפשר לפורטם כי רבים הם.

12. ואלו הן: נח, לך לך, תולדות, ויצא, מקץ, שמות, וארא, בשלח, תרומה, צו, אחרי, בהר, נשא, חוקת, פינחס, מסות, מסעי, כי תבוא, נצבים.
13. לפי התרגום העברי שהובא ב"מחברת התיגאן" (ירושלים תשכ"א, עמ' קיא).
14. תנ"ך כ"י פריס 2.
15. כתיבתו נסתיימה לפי הקולופון ביום כ"ד באלול ה' אלפים מ"ו.
16. למעט שמות אחדים שמקורם באותה פרשה, כמו: עמינדב (פר' נשא), ליחצאל (פר' פינחס) ומחלה (פר' מסעי).
17. כמו למשל: מהיטבאל אבמוהב, יאהלום, האמואאבים.
18. פרס לסימן בפרשות: נח, פינחס ומסות.
19. ראה להלן הע' 81.

ספר בראשית

בראשית

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קמ"ז. נגר המניין שם: **אמצית** (מ"ב יב, כב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קמ"ז. סימן להם בשם ארם: **אמצית** או **יחזקיהו** (שם ב, י').

תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר. **מקראות גדולות וונציה רפ"ח** — קמ"ז. **אמצית** (שם אדם) סימן. **יחזקיהו** (שם אדם) סימן.

נח

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קנ"ג. נגר המניין שם: **בצלאל** (שמות לא, ב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קנ"ג. סימן להם בשם ארם: **בצלאל** או **חלקית** (מ"ב כב, ח).

תנ"ך כ"י פריס 2 — **מלכת אבי לוט** (ע"פ מלים מסוף הפרשה: "אבי מלכה" — יא, כט; "לוט" — שם לא).

מק"ג וונציה רפ"ח — קנ"ג. **בצלאל** (שם אדם) סימן. **אבי יסכה לוט** (מלים מסוף הפרשה: "אבי יסכה" — יא, כט; לוט — שם לא) סימן.

לך לך

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ו. נגר המניין שם: **מְכַנְדְּבִי** (עזרא י, מ²⁰).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ו. סימן להם בשם ארם: **מְכַנְדְּבִי**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **נְמָלוֹ** (מלה מסוף הפרשה).
מק"ג וונציה רפ"ח — קכ"ו. **נְמָלוֹ** (מלה מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן. מכנרב²¹ (צ"ל: **מְכַנְדְּבִי**, שם אדם) סימן.

וירא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קמ"ז. נגר המניין שם: **כונניתו**²² (רברי הימים ב לא, יב²³).

מאירי — מספר הפסוקים שבה: קמ"ז. סימן להם בשם ארם: **אמנון** (ש"ב ג, ב) או **כונניתו**.

20. ראה מנתת שי שם שיש נוסחאות: מכנרבי, אך בספרים מדוייקים: מכנרבי, וראיה גדולה לדבר שהרי היא סימן לפסוקי לך לך שהם קכ"ו.

21. ברפר מאחרים תיקנו: מכנרבי, וזה וזה שיבוש.

22. ע"פ הכתיב. הקרי: כנניהו.

23. ב"מחברת התיגאן" (הג'ל בהע' 13): מניין הפסוקים: קמ"ז, נגר המניין: יחזקיהו (מ"ב כ, י). וצ"ע שזה סותר לסיכום הכללי של ספר בראשית.

תנ"ך כ"י פריס 2 – חסר.

מק"ג וונציה רפ"ח – קמ"ו. אמנון (שם אדם) סימן.

חיי שרה

ספר תחילופים – מניין הפסוקים: ק"ה. נגר המניין שם: יתוידע (ש"ב ח, יח).

מאירי – מספר הפסוקים שבה: ק"ה. סימן להם בשם אדם: מלפניה (ירמיה כא, א) או יתוידע.

תנ"ך כ"י פריס 2 – ואדבאל ודומה (שתי מלים מן הפרשה: "וארבאל" – כה, יג; "ורומה" – שם יר).

מק"ג וונציה רפ"ח – ק"ה. יתוידע (שם אדם) סימן.

תולדות

ספר תחילופים – מניין הפסוקים: ק"ו. נגר המניין שם: יתללאל (דה"א ד, טז).

מאירי – מספר הפסוקים שבה: ק"ו. סימן להם בשם אדם: יתללאל.

תנ"ך כ"י פריס 2 – לבן אחיה (שתי מלים מן הפרשה בתוספת ה"א – כח, ב).

מק"ג וונציה רפ"ח – חסר.

חמישה חומשי תורה אמשטרדם ת"מ²⁴ ועור²⁵ – ק"ז. עלו (מלה מן הפרשה – כז, מ) סימן.

חמישה חומשי תורה אמשטרדם תצ"ח²⁶ ועור²⁷ – ק"ז. ויבא לו יין (שתי מלים מן הפרשה – כז, כה) סימן.

ויצא

ספר תחילופים – מניין הפסוקים: קמ"ח. נגר המניין שם: חלקי (נחמיה יב, טו).

מאירי – מספר הפסוקים שבה: קמ"ח. סימן להם בשם אדם: חלקי.

תנ"ך כ"י פריס 2 – חסר.

מק"ג וונציה רפ"ח – קמ"ח. חלקי (שם אדם) סימן. מתנים (מלה אחרונה בפרשה) סימן.

וישלח

ספר תחילופים – מניין הפסוקים: קנ"ד²⁸. נגר המניין שם: אביאסף (שמות ו, כד)²⁹.

מאירי – מספר הפסוקים שבה: קנ"ד. סימן להם בשם אדם: אביאסף.

24. מבין עשרות החומשים וספרי התנ"ך שברקתי נמצא סימן זה לראשונה במהדורה זו, ואינו משל חכמי המסורה.

25. וכ"ה ברוב החומשים הנפוצים.

26. כנ"ל בהע' הקודמת.

27. וכ"ה במהדורת ה"מקראות גדולות" הנפוצה.

28. כן הוא לפי הטעם התחתון בפסוק "ויהי בשכון ישראל" (לה, כב) שלפיו המלים "ויהיו בני יעקב

תנ"ך כ"י פריס 2 — מחיטבאל אבמזחב (ע"פ מלים מסוף הפרשה: "מהיטבאל בת מסרד בת מי זהב" — לו, לט).
מק"ג וונציה רפ"ח — קנ"ד. קליטח (שם אדם — עזרא י, כג³⁰) סימן.

וישב

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"ב. נגד המניין שם: **גָּמִי** (במדרש לר, כב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"ב. סימן להם בשם אדם: **גָּמִי**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — כוס בידי (ע"פ מלים מסוף הפרשה: "וכוס פרעה בירי" — מ, יא).

מק"ג וונציה רפ"ח — קי"ב. גָּמִי³¹ (שם מקום — בראשית לב, כג) סימן.

הדפוס 1234567

מקץ

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קמ"ז. נגד המניין שם: **יחזקיתו** (מ"ב כ, י).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קמ"ז. סימן להם בשם אדם: **יחזקיתו** או **אמצית** (שם יב, כב).
תנ"ך כ"י פריס 2 — יחיה לי עבד (מלים מסוף הפרשה).
מק"ג וונציה רפ"ח — קמ"ז. יחזקיתו (שם אדם) סימן. **אמצית** (שם אדם) סימן.
יחיה לי עבד (מלים מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן. ותיבות³²: אלפיים כ"ה³³.

ויגש

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"ו. נגד המניין שם: **יחללאל** (דה"א ד, טז).

שנים עשר³⁴ הם פסוק בפני עצמו (ולפי זה אין שם כלל פיסקא באמצע פסוק, וזו הסיבה שהמאירי לא ציין זאת כמו שציין בפרשות דברים ופינחס). לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים בחומש עצמו "ויהי בשכון ישראל" ו"זיהיו בני יעקב" הם פסוק אחר ע"פ הטעם העליון ולפי זה ישנם רק קנ"ג פסוקים. ראה ספר "הכתב והקבלה" סוף דברים שביאר כך, והוסיף שאין לומר שגם לפי הטעם העליון יש קנ"ד פסוקים מפני הפיסקא שבאמצע הפסוק הנוכח שהרי גם בפרשת פינחס יש פיסקא באמצע פסוק ולא מנאוהו כשני פסוקים. וראה גם ירחון "אור תורה" חוברת קיג (תמוז תשל"ו) עמ' סא-סב ובספר "כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא" (ירושלים תשל"ו) עמ' 289-292.
29. נ"א (מובאת בהערות ל"ספר החילופים" הנ"ל בהע' 5): **עָלָמִי** (בראשית לח, א). ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): קליטה (עזרא י, כג).

30. כנוסחת הספרים שהביא במנחת שי שם. לפנינו: קליטא, אך זה אינו תואם למספר הפסוקים.
31. אפשר שהוא שיבוש מ"בקי" כמו שהוא ב"ספר החילופים" ובמאירי, וכפי שהוא להלן בפר' מסות.
32. ראה ספר "בני יששכר" לחנוכה מאמר י"ג שכתב שלפיכך רשם כאן בעל המסורה את מניין התיבות בניגוד לשאר הפרשות משום שיש בו רמז לחנוכה שחל בדרך כלל בפר' מקץ, כי 'אלפיים' הוא שמונה פעמים 'נר', וכ"ה הוא רמז לכ"ה בכסלו.
33. לפנינו מספר המלים: אלפיים וכ"ב.

מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"ו. סימן להם בשם ארם: **יחללאל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **ללבדם** (מלה מסוף הפרשה בתוספת למ"ד: "דק ארמת הכהנים לברם" — מז, כו).
מק"ג וונציה רפ"ח — ק"ו. יהלאל (צ"ל: **יחללאל**³⁴, שם אדם) סימן.

ויחי

ספר החילופים — מניין הפסוקים: פ"ה. נגד המניין שם: **ימלח** (מ"א כב, ח).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: פ"ה. סימן להם בשם ארם: **ימלח**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **יחנטו**³⁵ (מלה מסוף הפרשה בהשמטת וא"ו).
מק"ג וונציה רפ"ח — פ"ה. **ימלח** (שם אדם) סימן³⁶.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם ת"מ³⁷ **ועוד** — פ"ה. **פה אל פה** (כמדבר יב, ח) סימן.

ספר שמואל

ספר שמות

שמות

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ד. נגד המניין שם: **מעזי** (עזרא י, לר)³⁸.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ד. סימן להם בשם ארם: **מעזי**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר.
מק"ג וונציה רפ"ח — קכ"ד. **ויקח** (מלה מן הפרשה — ב, א; ד, כ) סימן. **מעזי** (שם אדם) סימן.

וארא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"א. נגד המניין שם: **יעיאל** (עזרא ח, יג; י, מג).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"א. סימן להם בשם ארם: **יעיאל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **גיבעול** (מלה מסוף הפרשה בכתוב מלא — ס, לא).
מק"ג וונציה רפ"ח — קכ"א. **גיבעול** (מלה מסוף הפרשה בכ"י פריס) סימן. **יעיאל** (שם אדם) סימן.

34. וכן תוקן במהדורות מאוחרות.

35. לפי זה מספר הפסוקים: פ"ג. וצ"ע.

36. הסימן מופיע במהדורה זו ובעוד מספר מהדורות (למשל: אמשטרדם תל"א, תל"ג ועוד) אחרי הרישומים לספר בראשית. במהדורות ה"מקראות גדולות" הבאה (וונציה ש"ז) לא הבינו כנראה משמעותו של סימן זה ומחקהו, ולפיכך בהרבה מהדורות אין שום סימן לפר' זו.

37. מבין עשרות החומשים וספרי התנ"ך שבדקתי נמצא סימן זה לראשונה במהדורה זו, והוא שונה באופיו מכל הסימנים, לא שם ולא מלה מן הפרשה. הוא גם לא נמצא במקורות קדומים ובודאי אינו משל חכמי המסורה.

38. נ"א (מובאת בהערות ל"ספר החילופים" הנ"ל בהע' 5): ענר, וצ"ע פשרו.

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"ו. נגד המניין שם: **יחללאל** (דה"א ד, טז).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"ז. סימן להם בשם ארם: **יחללאל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **יאמימה** (מלה מסוף הפרשה בתוספת אל"ף: "מימים ימימה" — יג, י)
מק"ג וונציה רפ"ח — ק"ה³⁹. **ימנה** (שם אדם — בראשית מז, יז) סימן.

בשלח

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קט"ז. נגד המניין שם: סנאה (או: **סנאח** — עזרא ב, לה. או: **סנאח** — דה"א ט, ז⁴⁰).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קט"ז. סימן להם בשם ארם: **סנאה**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **יד אמונה** (ע"פ מלים מסוף הפרשה: "זיהי ידיו אמונה" — יז, יב).
מק"ג וונציה רפ"ח — קט"ז. **יד אמונה** (ע"פ מלים מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן.
סנאה (שם אדם) סימן.

יתרו

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ע"ב⁴¹. נגד המניין שם: **אליאל** (דה"א ה, כד).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ע"ב. סימן להם בשם ארם: **אליאל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **גב מזבחי** (מלה מסוף הפרשה — "על מזבחי", בתוספת המלה 'גב' ע"פ יחזקאל מג, יג — "זוה גב המזבח").
מק"ג וונציה רפ"ח — ע"ב. **יונדב** (שם אדם — ש"ב יג, ג) סימן.

39. צ"ע כי באמת יש ק"ו פסוקים, וכ"ה לפי הסימנים האחרים. בספר "הגוסריקון, הסימנים והכינויים" עמ' 119 העתיק: 'ימנח', ותמה ששם זה לא נמצא ושם מספר הפסוקים 106, ותיקן שצ"ל: ימנו.
40. וראה גם תענית כו, א: בני סנאה בן בנימין.
41. כ"ה לפי הטעם העליון שכל דיברה ב"עשרת הדיברות" הוא פסוק בפני עצמו ולפי השיטות שגם שני הדיברות הראשונים הם שני פסוקים נפרדים ולא כפי החלוקה המקובלת לפי הטעם העליון (ראה ר' וולף היירנהיים בחומשיו "מאור עיניים" ו"עין הסופר" ו"מורע לבינה" רעדלהיים תקע"ח סוף ספר שמות ובספר "הכתב והקבלה" סוף ספר דברים ובירחון "אור תורה" הג"ל (בהע' 28) עמ' סב ובספר "כתר אדם צובה והנוסח המקובל של המקרא" הג"ל (בהע' הג"ל) עמ' 60), או שהפסוק "לא תחמוד" שמחולק לשתי פרשות נחשב כשני פסוקים (ראה חומש "העמק דבר" בסוף פר' יתרו) וא"כ ב"עשרת הדיברות" עשרה פסוקים. לפי הטעם התחתון יש ב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים (כמו שיוצא לפי מרבית רישומי המסורה בסיכום הכללי לספר שמות, ראה להלן הע' 104) וסכום פסוקי הפרשה: ע"ד, או 13 (כפי שהוא לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים בחומש עצמו) וסכום פסוקי הפרשה: ע"ה. והשווה להלן פר' ואתחנן.

משפטים

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"ח. נגד המניין שם: עזיאל (שמות ו, יח).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"ח. סימן להם בשם אדם: עזיאל.
תנ"ך כ"י פריס 2 — בעליו (מלה שנזכרת חמש פעמים בתורה וכולם בפרשתינו — כא, כט; לו, כב, י; יג, יד).
מק"ג וונציה רפ"ח — קי"ח. עזיאל (שם אדם) סימן. חנני (שם אדם — מ"א טז, א) סימן.

תרומה

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"ו. נגד המניין שם: סלו (נחמיה יב, ז)⁴².
מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"ו. סימן להם בשם אדם: מלון (עזרא י, כט).
תנ"ך כ"י פריס 2 — יעו (מלה מן הפרשה בהשמטת וא"ו החיבור — כז, ג).
מק"ג וונציה רפ"ח — צ"ו. יעו (מלה מן הפרשה כבכ"י פריס) סימן. סלו (שם אדם) סימן.

תצוה

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"א. נגד המניין שם: מיכאל (במדבר יג, יג)⁴³.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"א. סימן להם בשם אדם: מיכאל.
תנ"ך כ"י פריס 2 — אחלאמה בזהב (ע"פ מלים מן הפרשה: "אחלמה" — כח, יט; זהב — פעמים רבות).
מק"ג וונציה רפ"ח — ק"א. מיכאל (שם אדם) סימן.

כי תשא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קל"ט. נגד המניין שם: חננאל (ירמיה לא, לח)⁴⁴.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קל"ט. סימן להם בשם אדם: חננאל.
תנ"ך כ"י פריס 2 — (ב)זיו המסות (ע"פ סוף הפרשה: "כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה", ובתרגום אונקלוס: "ארי סגי זיו יקרא דאפי משה").
מק"ג וונציה רפ"ח — קל"ט. חננאל סימן.

42. גר"א (מובאת בהערות ל"ספר החילופים" הג"ל בהע' 5): יפו (שם מקום — יהושע יט, מז).

43. בספר "מגלה עמוקות" (אופן גז) וכן בספר "חנוכת התורה" ביארו ענין הסימן הזה ע"פ המבואר בחר"ל (שמור"ר לב, ג) שמשו רבינו דחה את ביאתו של המלאך מיכאל עד ימי יהושע, נמצא שבמקום שהיה משה לא היתה תקומה למלאך מיכאל, ולכן בפרשת תצוה שלא נזכר בה שמו של משה יש מקום למיכאל להיות, והוא נרמז בה על ידי מספר הפסוקים שהוא כמנין "מיכאל".

44. לפנינו שם הוא שם מקום: "מגדל חננאל". ואולי המגדל קרוי על שם אדם ששמו "חננאל", או שהכוונה לשם אדם שלא מן התנ"ך.

45. ראה הע' הקודמת.

ויקהל

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ב. נגר המניין שם: **שְׁנוֹאֶת** (נחמיה יא, ט)⁴⁶.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ב. סימן להם בשם אדם: **מִקְבְּנִי** (דה"א יב, יג) או **שְׁנוֹאֶת**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **כלי חמזבת** (מלים מן הפרשה — לח, ג).
מק"ג וונציה רפ"ה — קכ"ב. **שְׁנוֹאֶת** (שם אדם) סימן.

פקודי

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"ב. נגר המניין שם: **עֲזִיָּה** (מ"ב טו, יג).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"ב. סימן להם בשם אדם: **עֲזִיָּה**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **יאהלום** (מלה מן הפרשה בתוספת אל"ף — לט, יא).
מק"ג וונציה רפ"ה ואילך — חסר⁴⁷.
תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — צ"ב. **אצא** סימן⁴⁸.

ספר ויקרא

ויקרא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"א. נגר המניין שם: **דְּעוֹאֶל** (במדבר א, יד).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"א. סימן להם בשם אדם: **דְּעוֹאֶל** או **מִלְכִּיתוֹ** (ירמיה לח, ו).

תנ"ך כ"י פריס 2 — **עולה** (מלה מן הפרשה בכתוב מלא: "אם עלה קרבנו" — א, ג).
מק"ג וונציה רפ"ה — צ"ו סימן⁴⁹.

חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א⁵⁰ **ואילך** — קי"א. **דְּעוֹאֶל** (שם אדם) סימן. **ציות**⁵¹ סימן.

46. גר"א (מובאת בהערות ל"ספר החילופים" הנ"ל בהע' 5): מכבני.

47. כמעט בכל החומשים הנרפסים (למעט תנ"ך עם פירוש המלבי"ם) נשמט מנין הפסוקים וסימנו לפרשה זו. יש מיישבים (ראה "שמעתין" שנה י"ח גליון 65-66 עמ' 6 וספר 'תפוחי חיים' (ירושלים תשנ"ד, עמ' קעב) בשם האדמו"ר מגור) שבחומשים ישנים היה כתוב: "פרשת פקודי בלי כל סימן", והמדפיסים הבינו שהכוונה שאין כל סימן לפרשה, אבל באמת הכוונה שהסימן הוא: 'בלי כל' שמספרו צ"ב. כמובן שהסבר זה אינו אלא פרפראת שכן סימן זה אינו שם ולא מלה מן הפרשה והוא אינו מופיע כלל בחומשים ישנים. בכ"י רבים מופיע הסימן "עויה" כמו שהוא ב"ספר החילופים" ובמאירי.

48. סימן זה אינו משל חכמי המסורה. 49. נראה שנשתרבו בסעות מהסימן של פר' צו. 50. מבין עשרות החומשים וספרי התנ"ך שבדקתי נמצאים סימנים אלה לראשונה במהדורות זו. הסימן "דְּעוֹאֶל" מופיע גם בכ"י רבים ומקורו מחכמי המסורה, אך הסימן "ציות" אינו משלהם, וראה הע' הבאה.

51. מלה זו (בכתוב חסר: צוה) מופיעה פעמים רבות בתורה, אבל לא בפרשת ויקרא. ואולי ניתנה לסימן כתיקון לסימן המוטעה 'צו' שבמהדורות הראשונות.

צו

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"ז. נגר המניין שם: **עֹבְדֵי־יְהוָה** (בכתיב מלא — עובריה א, א)⁵².

מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"ז. סימן להם בשם אדם: **עֹבְדֵי־יְהוָה** (מ"א יח, ג).
תנ"ך כ"י פריס 2 — **חלב וחאלית** (ע"פ מלים מן הפרשה: "ויקח את החלב ואת האליה" — ח, כה).
מק"ג וונציה רפ"ח — צ"ץ⁵³. צו (שם הפרשה) סימן.

שמיני

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"א. נגר המניין שם: **מִי־קָיָהוּ** (מ"א כב, ח).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"א. סימן להם בשם אדם: **מִי־קָיָהוּ**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **החית ותבהמת** (ע"פ פסוק מסוף הפרשה: "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה" — יא, מו).
מק"ג וונציה רפ"ח — צ"א. **עֹבְדֵי־יְהוָה** (שם אדם — עבריה א, א) סימן.

תוריע

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ס"ז. נגר המניין שם: **בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** (עזרא י, ל).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ס"ז. סימן להם בשם אדם: **בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **או בלי** (ע"פ מלים מסוף הפרשה: "או כל כלי עור" — יג, נט).
מק"ג וונציה רפ"ח — ס"ז. **בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** (שם אדם) סימן.

מצורע

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ'. נגר המניין שם: **יָעִדוּ**⁵⁴ (דה"ב ט, כט).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ'. סימן להם בשם אדם: **יָעִדוּ**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **בזבת יחית דם** (ע"פ פסוק מן הפרשה: "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה" — טו, יט).
מק"ג וונציה רפ"ח — צ'. **יָעִדוּ** (שם אדם בכתיב מלא⁵⁵ — זכריה א, א) סימן.

52. ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): עבריהו (שם אדם — מ"א יח, ג).

53. צ"ע כי באמת יש צ"ז פסוקים וכמו שהוא בשאר המקורות. וראה ירחון "אור תורה" (הנ"ל בהע' 28) עמ' סג שאולי בעל המסורה הזו מונה את הפסוקים כ"ב וכ"ג בפרק ז' (וידבר ה' אל משה לאמר רבר אל בני ישראל לאמר כל חלב וגו') כפסוק אחד, שהרי "וידבר" זה שונה מכל "וידבר" שבתורה שאין כאן לא פתוחה ולא סתומה. ואולם הרישום של הסכום הכללי בחומש ויקרא כפי שנרשם בסוף החומש מתאים רק אם מספר הפסוקים ב"צו" הוא צ"ז.

54. ע"פ הקרי. הכתיב הוא: יעדי.

55. ואולי הוא שיבוש מיעדו, כמו שנרשם ב"ספר החילופים" ובמאירי.

אחרי מות

ספר החילופים — מניין הפסוקים: פ'. נגד המניין שם: ע"ד (זכריה א, א).

מאירי — מספר הפסוקים שבה: פ'. סימן להם בשם אדם: ע"ד.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **כי כל** (מלים מסוף הפרשה: "כי כל אשר יעשה" — יח, כט).

מק"ג וונציה רפ"ה — פ'. **כי כל** (מלים מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן. ע"ד (שם

אדם) סימן.

קדושים

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ס"ד. נגד המניין שם: **חחיללח** (שם אדם בתוספת

ה"א הידיעה — בראשית י, כט, וראה שם ב, יא: "את כל ארץ החוילה")⁵⁶.

מאירי — מספר הפסוקים שבה: ס"ד. סימן להם בשם אדם: **ויזאל**⁵⁷ (כפי שהוא מופיע

בכתוב בתוספת וא"ו החיבור — דה"א יב, ג).

תנ"ך כ"י פריס 2 — **כל דות**⁵⁸ (מלה מהפרשה בתוספת המלה "כל": "אשר ישכב את

אשה דוה" — כ, יח).

מק"ג וונציה רפ"ה — ס"ד. **ונגח** (שם אדם וכפי שהוא מופיע בכתוב בתוספת וא"ו

החיבור — דה"א ג, ז) סימן. **מי זהב** (שם אדם — בראשית לו, לט) סימן.

אמור

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ד. נגד המניין שם: **מעזי** (עזרא י, לד).

מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ד. סימן להם בשם אדם: **מעזי**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **לבונה זכה**⁵⁹ (מלים מהפרשה בכתוב מלא: "ונתת על המערכת

לבנה זכה" — כר, ז).

מק"ג וונציה רפ"ה — קכ"ד. **אלעזי**⁶⁰ (שם אדם — דה"א יב, ז) סימן.

חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — קכ"ד. **עוזאל** (שם אדם בכתוב

מלא — שמות ו, יח) סימן⁶¹.

בהר

ספר החילופים — מניין הפסוקים: נ"ז. נגד המניין שם: **חטיל** (עזרא ב, נז).

56. נוסחאות אחרות (מובאות בהערות ל"ספר החילופים" הנ"ל בהע' 5): מי זהב (שם אדם — בראשית

לו, לט); ויואל (שם אדם — דה"א יב, ג); ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): גודר, וצ"ע פשרו של סימן זה.

57. ע"פ הקרי. הכתיב: ויואל.

58. לפי זה מספר הפסוקים: ס"ה. וצ"ע.

59. לפי זה מספר הפסוקים: קכ"ה. וצ"ע.

60. מה שלא נתנו לסימן את השם עוזיאל הנפוץ יותר נראה משום שהוא כתוב בתנ"ך בלי וא"ו.

61. נראה שהמרפיסים לא הבינו את משמעות המלה "אלעזי" ולא ידעו שהוא שם, ותיקנו ל"עוזיאל".

כט רישומי המסורה בסופי פרשות התורה וספרי התנ"ך

מאירי — מספר הפסוקים שבה: נ"ז. סימן להם בשם אדם: **חטיל** או **און** (במדבר טז, א).

תנ"ך כ"י פריס 2 — **לאחוזת** (מלה מהפרשה בכתוב מלא — כה, מה).
מק"ג וונציה רפ"ח — נ"ז. **חטיל** (שם אדם) סימן. **לאחוזת** (מלה מהפרשה בבכ"י פריס) סימן.

בחוקותי

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ע"ח. נגד המניין שם: **עזא** (ש"ב ו, ג).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ע"ח. סימן להם בשם אדם: **עזא**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **גאל יגאל** (מלים מסוף הפרשה: "ואם גאל יגאל איש ממעשרו" — כז, לא).
מק"ג וונציה רפ"ח — ע"ח. עזה (צ"ל: **עזא**⁶², שם אדם) סימן.

ספר במדבר

במדבר

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קנ"ט. נגד המניין שם: **חלקיתו** (מ"ב יח, יח).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קנ"ט. סימן להם בשם אדם: **חלקיתו**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **על המוט**⁶³ (שתי מלים מסוף הפרשה: "ונתנו על המוט" — ד, י').
מק"ג וונציה רפ"ח — קנ"ט. **חלקיתו** (שם אדם) סימן.

נשא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קע"ו. נגד המניין שם: **עמוס** (עמוס א, א).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קע"ו. סימן להם בשם אדם: **עמוס**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **עמינדב** (מלה מן הפרשה שהיא גם שם אדם — ז, יב).
מק"ג וונציה רפ"ח — קע"ו. **עמוס** (שם אדם) סימן. **עמינדב** (מלה מן הפרשה שהיא גם שם אדם בבכ"י פריס) סימן.

בהעלותך

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קל"ו. נגד המניין שם: **מתללאל** (בראשית ה, יב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קל"ו. סימן להם בשם אדם: **מתללאל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **עניו** (מלה מסוף הפרשה בכתוב מלא: "והאיש משה ענו מאד" — יב, ג).
מק"ג וונציה רפ"ח — קל"ו. **מתללאל** (שם אדם) סימן.

62. וכן תוקן במהדורות מאוחרות.

63. לפי זה מספר הפסוקים: ק"ס, רצ"ע.

שלח

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"ט. נגד המניין שם: פֶּלֶט (רה"א ב, מז).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"ט. סימן להם בשם אדם: פֶּלֶט.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **חוקה** (מלה מן הפרשה בכתוב מלא: "חקה אחת יהיה לכם" — טו, טו).
מק"ג וונציה רפ"ה — קי"ט. פֶּלֶט (שם אדם) סימן.

קרח

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"ה. נגד המניין שם: דְּנִיָּאל (דניאל א, ו).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"ד. סימן להם בשם אדם: סָלָד (רה"א ב, ל) 64.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **פיה** (מלה מן הפרשה: "ופצתה האדמה את פיה" — טז, ל).
מק"ג וונציה רפ"ה — צ"ה. דְּנִיָּאל (שם אדם) סימן. ותיבות: אלף תס"ב 65.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — כנ"ל בהשמטת מניין התיבות.

חוקת

ספר החילופים — מניין הפסוקים: פ"ז. נגד המניין שם: עָזִי (עזרא ז, ד).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: פ"ז. סימן להם בשם אדם: עָזִי.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **למידבא** (מלה מסוף הפרשה בתוספת למ"ד — כא, ל).
מק"ג וונציה רפ"ה — פ"ז. **למידבא** (מלה מן הפרשה כבכ"י פריס) סימן. יְמוּאֵל (שם אדם — בראשית מז, י) סימן. עָזִי (שם אדם) סימן. ותיבות: אלף תנ"ד 66.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — כנ"ל בהשמטת מניין התיבות.

בלק

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"ד. נגד המניין שם: מְנוּחַ (שופטים יג, ב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"ד. סימן להם בשם אדם: מְנוּחַ.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **מדין** (ע"פ מלה מסוף הפרשה: "את המדינית" — כה, ו).
מק"ג וונציה רפ"ה — ק"ד. מְנוּחַ (שם אדם) סימן. ותיבות: אלף ת"נ 67.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — כנ"ל בהשמטת מניין התיבות.

פינחס

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קס"ח. נגד המניין שם: פֶּסְלָחִים (בראשית י, יד).

64. בסוגריים נוסף: בס' דפוס מוגה: צ"ה ויהיב סימנא דניאל, וכן הוא מניין הפסוקים צ"ה, וצ"ע. ובסוף הספר כתב סכום כל הפסוקים אלף ורפ"ח וזה מוכיח שפסוקים של סדר קרח הם צ"ה.

65. לפנינו מספר המלים: אלף ת"ט.

66. לפנינו מספר המלים: אלף רמ"ה.

67. לפנינו מספר המלים: אלף תנ"ד.

מאירי — מספר הפסוקים שבה: קס"ח. סימן להם בשם אדם: **לחלק** (כפי שרוא מופיע בכתוב (בפרשתנו) בתוספת למ"ד — כו, לו).
תנ"ך כ"י פריס 2 — **לִיחְצֵאל**⁶⁸ (מלה מן הפרשה שהיא גם שם וכפי שהוא מופיע בכתוב בתוספת למ"ד — כו, מח).
מק"ג וונציה רפ"ה — קס"ח. **לחלק** (מלה מן הפרשה) סימן. **וְאֶלִּיפֶלְחוֹ**⁶⁹ (שם אדם וכפי שהוא מופיע בכתוב בתוספת וא"ו — דה"א טו, יח) סימן.

מטות

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"ב. נגר המניין שם: **עִיבָל** (בראשית לו, כג).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"ב. סימן להם בשם אדם: **בְּקִי** (במדבר לד, כב).
תנ"ך כ"י פריס 2 — **גלעד** (מלה מסוף הפרשה — לב, לט).
מק"ג וונציה רפ"ה — קי"ב. **בְּקִי** (שם אדם) סימן. **יִקְבֹּ**⁷⁰ סימן. **עִיבָל** (שם אדם) סימן.

מסעי

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קל"ב. נגר המניין שם: **בִּלְק** (במדבר כב, ב).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קל"ב. סימן להם בשם אדם: **בִּלְק**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **מחלת חולה** (מלה מסוף הפרשה — לו, יא, בתוספת המלה "חולה" כ"לשון נופל על לשון").
מק"ג וונציה רפ"ה — קל"ב. **מחלת חולה** (שם אשה מסוף הפרשה בתוספת המלה "חולה" כבכ"י פריס) סימן.

ספר דברים

דברים

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"ה. נגר המניין שם: **מִלְפָּנֶיךָ** (ירמיה כא, א).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"ה. סימן להם בשם אדם: **מִלְפָּנֶיךָ**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — **תאמואבים** (מלה מן הפרשה בהשמטת וא"ו החיבור ובתוספת כמה אותיות אל"ף: "והמואבים היושבים בער" — ב, כט).
מק"ג וונציה רפ"ה — ק"ה. **מִלְפָּנֶיךָ** (שם אדם) סימן.

ואתחנן

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"ט⁷¹. נגר המניין שם: **פֶּלֶט** (דה"א ב, מז).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"ט. סימן להם בשם אדם: **פֶּלֶט**.
68. לפי זה מספר הפסוקים: קס"ט. וצ"ע.
69. בהרבה דפוסים נשתבש לשתי מלים: ואל"י פלה"ו.
70. סימן זה אינו שם ולא מלה מן הפרשה, וצ"ע פשרו. וראה לעיל פר' וישב.
71. כ"ה לפי הסעם העליון שכל דיברה ב"עשרת הדיברות" הוא פסוק בפני עצמו ולפי השיטות שגם שני

תנ"ך כ"י פריס 2 — חבל לבבין (ע"פ מלים מן הפרשה: "בכל לבבך" — ו, ה).
מק"ג וונציה רפ"ח — קי"ח⁷². גזיאל (שם אדם — שמות ו, יח) סימן. ותיבות: אלף
 תת"ע⁷³.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — כנ"ל בהשמטת מניין התיבות.

מספר התיבות

עקב

מספר התיבות

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קי"א. נגד המניין שם: גזל (נחמיה ז, נח)⁷⁴.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קי"א. סימן להם בשם אדם: גזל (במדבר א, יד) או:
גזל.

מספר התיבות

תנ"ך כ"י פריס 2 — וחגים האלה (שתי מלים מסוף הפרשה בתוספת וא"ו: "והוריש
 ה' את כל הגוים האלה" — יא, כג).
מק"ג וונציה רפ"ח — קי"א. איק⁷⁵ סימן. גזל (שם אדם) סימן. ותיבות: אלף
 תשמ"ז.

מספר התיבות

חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א ואילך — כנ"ל בהשמטת מניין התיבות.

מספר התיבות

ראה

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ז. נגד המניין שם: מכנך בי (עזרא י, מ)⁷⁶.
מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ז. סימן להם בשם אדם: פלאית (נחמיה ח, ז).
תנ"ך כ"י פריס 2 — אביב הוציא⁷⁷ (ע"פ מלים קרובות לסוף הפרשה: "כי בחודש
 האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" — טז, א).
מק"ג וונציה רפ"ח — קכ"ז. פלאית (שם אדם) סימן.

הדיברות הראשונים הם שני פסוקים נפרדים ולא כפי החלוקה המקובלת לפי הטעם העליון (כמו
 שכתב ר' חלף היירנהיים בתומשיו "מאר עיניים" רעין הסופר" ו"מורע לבינה" רעדלהיים תקע"ח
 סוף ספר שמות לגבי פר' יתרו וראה גם בספר "כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא" (הנ"ל
 בהע' 28) עמ' 60, או שהפסוק "לא תחמוד" שמחולק לשתי פרשות נחשב כשני פסוקים (ראה חומש
 "העמק דבר" בסוף פר' יתרו) וא"כ ב"עשרת הדיברות" עשרה פסוקים. לפי הטעם התחתון יש
 ב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים (כפי שיוצא מרישומי המסורה בסיכום הכללי לספר דברים, ראה
 להלן הע' 116) וסכום פסוקי הפרשה: קכ"א, או 13 (כפי שהוא לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים
 בחומש עצמו) וסכום פסוקי הפרשה: קכ"ב.

⁷². ראה הע' הקודמת, וכן צ"ל שהרישום שלפנינו הוא לפי הטעם העליון, אלא שהוא לפי החלוקה
 המקובלת ששני הדיברות הראשונים הם פסוק אחד (ויש ב"עשרת הדיברות" רק תשעה פסוקים),
 ובשונה משני הדיברות הראשונים בפר' יתרו שנמנים במהדרה זו כשני פסוקים (ראה ספר "הכתב
 והקבלה" סוף ספר דברים ובירחון "אור תורה" (הנ"ל בהע' 28) עמ' סד). והשווה לעיל פר' יתרו.

⁷³. לפנינו מספר המלים: אלף תתמ"ט. ⁷⁴. ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): דעואל.

⁷⁵. סימן זה אינו שם ולא מלה מן הפרשה.

⁷⁶. ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): פלאיה.

⁷⁷. לפי זה מספר הפסוקים: קכ"ז. וצ"ע.

שופטים

ספר החילופים — מניין הפסוקים: צ"ז. נגד המניין שם: **סלוא** (במדבר כה, יד)⁷⁸.

מאירי — מספר הפסוקים שבה: צ"ז. סימן להם בשם אדם: **סלוא**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **כי כל התוא** (צירוף מלים מסוף הפרשה: "כי במ בחר ה', וכל זקני העיר ההוא" — כא ה-ו).

מק"ג וונציה רפ"ח — צ"ז. **סלוא** (שם אדם) סימן.

ספר החילופים

כי תצא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ק"י. נגד המניין שם: **עלי** (ש"א א, ג).

מאירי — מספר הפסוקים שבה: ק"י. סימן להם בשם אדם: **עלי**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר.

מק"ג וונציה רפ"ח — ק"י. **עלי** (שם אדם) סימן.

כי תבוא

ספר החילופים — מניין הפסוקים: קכ"ב. נגד המניין שם: **מכבני** (דה"א יב, יג).

מאירי — מספר הפסוקים שבה: קכ"ב. סימן להם בשם אדם: **מכבני**.

תנ"ך כ"י פריס 2 — **לעבדיו** (ע"פ מלה מסוף הפרשה: "לעבדים ולשפחות" — כח, סח. או: "ולכל עבדיו ולכל ארצו" — כט, א).

מק"ג וונציה רפ"ח — קכ"ב. **לעבדיו** (ע"פ מלה מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן.

ספר החילופים

נצבים

ספר החילופים — אין⁷⁹.

מאירי — "הכל סדר אחר אע"פ שנחלק לפעמים⁸⁰, ונכתוב שניהם ביחד בע"ה".

תנ"ך כ"י פריס 2 — **לבבו** (ע"פ מלה מסוף הפרשה: "ואם יפנה לבבך" — ל, יז).

מק"ג וונציה רפ"ח — מ'⁸¹. **לבבו** (ע"פ מלה מסוף הפרשה כבכ"י פריס) סימן.

78. ב"מחברת התיגאן" (הנ"ל בהע' 13): עבריהו (שם אדם — מ"א ית, ג).

79. פסוקיו נמנים ביחד עם "וילך".

80. השווה "קריית ספר" למאירי ח"א מאמר חמישי ח"א עמ' פג, וכן משמע בסידור רס"ג עמ' שסג וברמב"ם ברשימת ההפטרות ב"סדר תפילות כל השנה" בסוף ספר "אהבה" ובספר החינוך ריש פר' נצבים. וראה עוד על זה בספר "האורה" עמ' 79 ובעמ' 80 הע' ג ובספר "דבש לפי" להחיד"א מערכת פ אות ג ובהערות ל"פסיקתא זוטרות" ריש פר' וילך (עמ' נב) ולמדרש תנחומא (בובר) ריש פרשת האוינו (עמ' 50).

81. ראה בסמוך שבמהדורה זו נרשם בסוף פר' "וילך" הסכום הכולל של שתי הפרשות ולהלן ברישום לסוף ספר דברים נרשם שבספר זה עשר פרשות (כנ"ל ש"נצבים" ו"וילך" הם פרשה אחת). לאור זה לא היה מקום לרשום כאן את הסכום של פר' "נצבים" בנפרד. ומכאן ראייה להנחתנו בראש המאמר שהמהדיר של ה"מקראות גדולות" העתיק את רישומי מכמה כ"י, ולכן כשהגיע לפר' נצבים ולא מצא

וילך

ספר החילופים — מניין הפסוקים: ע'82. נגד המניין שם: **אֲדָנִיָּה** (ש"ב ג, ד).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: ע'82. סימן להם בשם אדם: **אֲדָנִיָּה**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר.
מק"ג וונציה רפ"ח — ע'83. **אֲדָנִיָּה** (שם אדם) סימן.

האזינו

ספר החילופים — מניין הפסוקים: נ"ב. נגד המניין שם: **פֶּלֶב** (במדבר יג, ו).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: נ"ב. סימן להם בשם אדם: **פֶּלֶב**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר.
מק"ג וונציה רפ"ח — חסר.
חמישה חומשי תורה אמשטרדם תל"א84 **ואילך** — **פֶּלֶב** (שם אדם) סימן.

וזאת הברכה

ספר החילופים — מניין הפסוקים: מ"א. נגד המניין שם: **גְּאוּאֵל** (במדבר יג, טו).
מאירי — מספר הפסוקים שבה: מ"א. סימן להם בשם אדם: **גְּאוּאֵל**.
תנ"ך כ"י פריס 2 — חסר.
מק"ג וונציה רפ"ח — מ"א. **גְּאוּאֵל** (שם אדם) סימן. אלי"85 סימן.

ב. חומשי התורה

- כמו בפרשות גם בסוף כל חומש נרשם ברוב המהדורות הנפוצות מספר הפסוקים ולצירו סימן. ואולם הסימנים הללו אינם לא שם אדם ואף לא מלה מסויימת מאותו חומש⁸⁶, אלא צירוף אותיות בצורה המצומצמת ביותר⁸⁷ שערכן הכולל כמספר הפסוקים סימן בכ"י שממנו העתיק את הסימנים שאופיים הוא "שם אדם" ומצא סימן בכ"י השני שממנו העתיק את הסימנים שאופיים הוא מלה מן הפרשה העתיקו בלא ששם לב שכ"י זה מחשיבן כשתי פרשות וכתה"י השני מחשיבן כפרשה אחת.
82. מניין זה כולל את פסוקי "נצבים" כנ"ל ש"נצבים" ו"וילך" נחשבים כפרשה אחת.
83. גם במהדורה זו נרשם בסוף פר' "וילך" מניין שכולל גם את פסוקי "נצבים" אף שפסוקי "נצבים" נמנו בה בנפרד. ראה לעיל הע' 81.
84. מבין עשרות החומשים וספרי התנ"ך שבדקתי נמצא סימן זה לראשונה במהדורה זו. מקורו מחכמי המסורה.
85. סימן זה אינו שם ולא מלה מן הפרשה.
86. הסיבה לכך נעוצה כנראה בשאיפתם של בעלי המסורה לצמצם את הסימנים עד למינימום, ומספרם הרב של הפסוקים בכל חומש הקשה למצוא מלה אחת שערכה יהיה כמספר זה.
87. את אחת בלבד ליחידות (לדוגמה: 9 ירשם רק כאות ס' ולא: ת"א או: ר"ה וכדומה), וכן לעשרות וכן למאות (900 ירשם רק כאות ק' ולא: תת"ק), וכן לאלפים (1000 ירשם כאות א' ולא: תת"ר), ראה להל' הע' 96.

באותו חומש, יש והצירוף יצר מלה בעלת משמעות⁸⁸, ויש שלא⁸⁹. גם הסימנים הללו הם כפי שנדפסו בפעם הראשונה (במהדורת ה"מקראות גדולות" של וונציה רפ"ה), וגם הם מקורם ברשימות חכמי המסורה כפי שנראה מכתבי יד.

בנוסף, נרשם במהדורות הנפוצות ציון מחצית הספר, וכן נרשמו בהם מספרי הפרשות, הסדרים⁹⁰, הפרקים והפרשיות הפתוחות והסתומות שבכל ספר ולצידם סימן, אך שלא כסימנים למספרי הפסוקים הסימנים האלה הם מלים מתוך חלקי פסוקים מן התנ"ך. ציון מקום מחצית הספר וכן מספרי הפרשות והסדרים מופיעים גם במהדורת ה"מקראות גדולות" הנ"ל, אך יתר הרישומים לא.

כידוע, ה"פרקים" הם החלוקה של ספרי התנ"ך לקטעים שנעשתה על ידי נוצרים בראשית האלף השישי, ולא היתה בשימוש אצל חכמי המסורה⁹¹, וכמובן שאין לייחס להם את רישום מספרי הפרקים וסימניהם. רבי וולף היידנהיים כבר צווח על שילוב מספרי הפרקים וסימניהם בתוך רישומי המסורה. וכך הוא כותב בהערותו לרישום המסורה בסוף חומש בראשית⁹²: "כבר כתב המדקדק ר' אליה הלוי בהקדמת ספרו 'הבחור' כי חלוקת הקאפיטולי הנמצאת היום במקראות הדפוס והנרצה כאן במלת 'ופרקיו' איננה מקובלת אצלנו מבעלי המסורה, אבל היא מהמצאת המעתיק הראשון אשר העתיק התנ"ך מלשון עברי אל לשון רומי, וראה מן הצורך לחלק הספרים לפיסקא פיסקא, וחילקם לפי סברתו וקראם בשם: קאפיטולא. וכאשר בא החכם ר' יצחק נתן בשנת קצ"ח לחבר ספרו הנכבד 'מאיר נתיב' הוכרח להשתמש בחלוקת הקאפיטולי לפי שחלוקת בעלי המסורה נתעלמה ממנו. וכאשר נגלתה מלאכת הדפוס והתחילו להרפס ספרי קודש אחזו גם הם בחלוקה הנזכרת, והתנצל בזה המגיה החכם ר' יעקב בן חיים בהקדמתו ל'מקראות גדולות' דפוס ראשון של וונציה, באומרו: 'ואילולי ספר אחד וכו' ואילו הייתי מוצא חלוקת הפרשיות שחילקו בעלי המסורה הייתי יותר חפץ להשתמש ממנה מזולתה, ואח"כ הגיעה לידי לאחר שכבר כמעט השלמתי אמרתי להרפיסה גם היא לבל תשתכח ותאבד מישראל', וזהו הנרצה באומרו: 'וסדריו'. לכן מה שאמר כאן 'ופרקיו' שהרצון בו על מספר

88. נטף (לחומש ויקרא), הנץ (לחומש דברים).

89. אך לד (לחומש בראשית), ארט (לחומש שמות), ארפח (לחומש במדבר).

90. חלוקה קדומה של ספרי התנ"ך (כעין החלוקה המקובלת לפרשות, אך לקטעים קצרים יותר). בכתבי יד של התנ"ך מצויות מספר מערכות של "סדרים". אחת מהן (שהיא לרברי המהדיר החלוקה של אנשי המסורה) נדפסה במהדורת ה"מקראות גדולות" של וונציה רפ"ה, ולאחרונה סומנה בתנ"ך קורן, ואליה מכון המיספור שצויין ברישומי המסורה בסוף כל ספר מספרי התנ"ך הנדפסים. ראה ספר "מסורת התורה והנביאים" (הנ"ל בהע' 7) עמ' 39-45; "המקרא והמסורה" (מאת הרב ראובן מרגליות, מוסד הרב קוק, ירושלים, תשכ"ד) עמ' לו-מ; יששכר יואל, "כתר" משנת ה' אלפים לבה"ע, קריית ספר כרך ל"ח עמ' 126-132, ולהלן הע' 94 והע' 98.

91. ראה ספר "מסורת התורה והנביאים" (הנ"ל בהע' 7) עמ' 45 ואילך; שמואל הכהן וינגרטן, חלוקת התורה לפרקים, סיני כרך מב עמ' רפא-רצג.

92. בתומשיו "מאור עיניים" ו"עין הסופר" ו"מודע לכינה" רעולהיים תקע"ח.

בסוף התורה בחומשים הנרפסים נרשם סיכום כללי של מספרי הפרשות, הפסוקים, הפרשיות, המלים והאותיות וסימנים להם. הרישום הזה מורכב מרישומים שונים. במהירות ה"מקראות גדולות" וונציה רפ"ה נרשם רק מספר הפסוקים, וכך בהרבה מהירות אחריה. בתנ"ך אמשטרדם תי"ט נרשם מניין הפרשיות הפתוחות והסתומות. בתנ"ך פרנקפורט תל"ז נרשם כל הנ"ל ונוספו סימנים למספרי הפסוקים והפרשיות, וכן נוסף ציון מקום מחצית התורה בפסוקים. בחמישה חומשי תורה וונציה תס"ב נרשם מניין הפרשות, הפסוקים, הפרשיות הפתוחות והסתומות, המלים והאותיות ללא סימנים. במהירות וונציה תפ"ח שולב כל הנ"ל ונוספו סימנים למספרי המלים והאותיות, ומשם הועתק לרוב המהירות.

ברשימה דלהלן יובאו הרישומים כפי שהובאו בכמה מקורות עיקריים.

ספר החילופים — הספר הזה שתיים עשרה פרשות, חמישה וארבעים סדר⁹⁴, אלף וחמש מאות וארבעה ושלשים פסוקים⁹⁵. סימן: א'ך לד⁹⁶.

93. בחומשים שמות-דברים אין במהדורת וונציה בכלל סימנים לפרשות ולסדרים, ובחומש בראשית יש סימנים אך הם שונים מהנר'.
94. ראה לעיל הע' 90 אודות הסדרים. החלוקה לפי "ספר החילופים" שונה מן החלוקה שב"מקראות גדולות", ועל פיה סומנו הסדרים בתנ"ך מהדורת "מוסד הרב קוק".
95. גם זה (כמו הסיכום לפר' וישלח) הוא לפי הטעם התחתון (ראה לעיל הע' 28), שאילו לפי הטעם העליון יש בבראשית 1533 פסוקים. ראה מה שצויין בהע' הנ"ל.
96. כ - 500 כשיטת הערוך ערך 'אטבח' ורש"י סוכה נב, ב שהאותיות הסופיות (מנצפ"ך) נערכות כמאות אחרי האות ת (כ - 500; ס - 600; ן - 700; ף - 800; ץ - 900). א' - 1000. ראה ספר "מסורת המסורת" לר' אליהו בחור, הקדמה שלישית (מהדור' וולצבאך תקל"א יב, א): 'והנה אף זה צריך להודיעך איך א' מורה על 1000 ואיך ץ מורה על 900. דע כי בעלי הקבלה ובעלי המסורת הכניסו ה' אותיות הכפולות במניין האותיות והיו האותיות כולן 27 במספר, ובאופן זה יעלה מספר האותיות לחשבון ה-1000, כי הת' היא 400 ו-ך היא 500 וכו'. ולמניין 1000 חוזר הדין לראש האלפא ביתא, וכותבין 'אלף' במלואה, ויש מי שאומר לכך נקראת אלף, וכאשר יצטרף עמה מניין אחר כותבין רק

מאירי — נשלם ספר בראשית ת"ל. וסידור הסדרים⁹⁷: י"ב, ובסדרי הראשונים⁹⁸ סידרנו: מ"ג. ומניין הפסוקים: אלף ותקנ"ב⁹⁹.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי דספר בראשית: אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה, וסימן: א'ך לד. וחציו: "ועל חרבך תחיה" (כז, מ)¹⁰⁰. ופרשיותיו: י"ב, אחאב (שם אדם — מ"א טז, כח) סימן. וסדריו¹⁰¹: מ"ג, ידידות (שם אדם — ש"ב יב, כה) סימן. ואותיותיו: ד' אלפים ושלוש מאות ותשעים וחמישה¹⁰².

תנ"ך אמשטרדם תי"ט ואילך — סכום פסוקי דספר בראשית: אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה, א'ך לד סימן. וחציו: "ועל חרבך תחיה" (כז, מ). ופרשיותיו: י"ב, "זה שמי לעלם" (שמות ג, טו) סימן. וסדריו: מ"ג, "גם ברוך יהיה" (בראשית כז, לג) סימן. ופרקיו: ג', "ה' חננו לך קונו" (ישעיה לג, ב) סימן. מניין הפתוחות: שלושה וארבעים, והסתומות: שמונה וארבעים, הכל: תשעים ואחת פרשיות¹⁰³, "צא אתה וכל העם אשר ברגליך" (שמות יא, ח) סימן.

חומש שמות

ספר תחילופים — הספר יתחלק אחת עשרה פרשות, שלושה ושלושים סדר. ומניין הפסוקים: אלף ומאתיים ותשעה¹⁰⁴.

א' בלבד. ביאור הדברים: בקפירות כידוע, יש רק 10 סימנים (9-0). כרי לציין עשרות ומאות ואלפים משתמשים באותם סימנים אלא שמשנים את מקומם (10, 20, 300, 4000). באותיות לעומת זה, אין צורך להשתמש באותן אותיות לציין עשרות ומאות מכיון שיש להם סימן בפני עצמו (י-צ לעשרות ק-ץ למאות), אבל לציין אלפים אין סימן בפני עצמו, ועל כן חוזרים לאותם סימנים ומוסיפים להם סימן (נקודה או גרש) המציין שהכוונה לאלפים ולא ליחידות.

97. היינו הפרשות.

98. ראה לעיל הע' 90 אודות הסדרים. חלוקה זו של המאירי שונה משתי החלוקות הנזכרות. מזה שהמאירי מכנה את ה"פרשות" — "סדרים", ואת ה"סדרים" — "סדרי הראשונים" קצת אסמכתא לדעות החוקרים שה"סדרים" הם חלוקת הפרשות הקדומה לפי המנהג לקרוא את התורה פעם בשלוש שנים, ראה במצויין בהע' הג'ל.

99. הערה בפנים הספר בסוגריים: "ותקל"ד כתוב בספר אחר, וכן עולה לפי מה שכתב הרב עצמו בסוף כל סדר.

100. גם זה הוא לפי הטעם התחתון שלפיו מפסוק זה עד סוף בראשית 767 פסוקים וכך מתחילת בראשית עד פסוק זה, שאילו לפי הטעם העליון יש מפסוק זה עד הסוף 766 פסוקים וא"כ "חציו" הוא הפסוק שלפניו.

101. ראה לעיל הע' 90.

102. מספר האותיות מוסב על פר' ויחי בלבד. בדפוסים מאוחרים הושמט.

103. רמב"ם הל' ספר תורה סוף פ'ח.

104. מסיכום מניין הפסוקים שצויין בסוף כל פרשה (ולפיו בפר' בא ק"ו פסוקים ובפר' יתרו ע"ב פסוקים) עולה שהסיכום הכללי הוא: 1207. אמנם ראה לעיל (הע' 41) שהמספר ע"ב שצויין לפר' יתרו הוא

מאירי — נשלם ספר ואלה שמות. ומניין הסדרים: י"א, ובסדרי הראשונים יש בו ל"ג סדרים. ומניין כל הפסוקים: אלף ור"ט¹⁰⁴. סימן: א'ר"ט¹⁰⁵.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי דספרא ואלה שמות: אלף ומאתיים וט'¹⁰⁶. וסימנו: א'ר"ט. וסדריו: כ"ט. ופרשיותיו: י"א. וחציו: "אלהים לא תקלל" (כב, כז)¹⁰⁷.

תנ"ך אמשטרדם תי"ט ואילך — סכום פסוקי דספרא ואלה שמות: אלף ומאתיים ותשעה, א'ר"ט סימן. וחציו: "אלהים לא תקלל" (כב, כז). ופרשיותיו: י"א, "אי זה בית אשר תבנו לי" (ישעיה סו, א) סימן. וסדריו: כ"ט, "ולילה ללילה יחות דעת" (תהלים יט, ג) סימן. ופרקיו: מ', "תורת אלהיו בלב" (שם לז, לא) סימן. מניין הפתוחות: תשע ושישים, והסתומות: חמש ותשעים, הכל: מאה ושישים וארבעה פרשיות¹⁰⁸, "ישלח עורך מקדש ומציון יסעדך" (שם כ, ג) סימן.

חומש ויקרא

ספר החילופים — הספר יתחלק עשר פרשות, חמישה ועשרים סדר, ומניין הפסוקים: שמונה מאות וחמישים ותשעה, וסימן: טנף¹⁰⁹.

מאירי — נשלם ספר ויקרא. וסכום הסדרים: עשרה, ובסדרי הראשונים סדריו: כ"ה. מניין הפסוקים: תתנ"ט, סימן להם: נטף.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר זה: שמונה מאות וחמישים

לפי הטעם העליון ולפי השיטות ש"עשרת הדיברות" נחשבים כעשרה פסוקים, וצ"ל שהסיכום הכללי הוא לפי הטעם התחתון ולפי הדעה שפסוק "אנכי" מחובר עם הפסוק "לא יהיה לך" ולא כפי החלוקה המקובלת לפי הטעם התחתון שלפי"ו ב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים ולפי"ו הסיכום הכללי הוא: 1209 (ראה ספר "כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא" (הנ"ל בהע' 28) עמ' 60). וראה הע' 106.

105. א' - 1000 כנ"ל בהע' 96.

106. מסיכום מניין הפסוקים שצויין במהדורה זו בסוף כל פרשה (ולפיו בפר' בא ק"ה פסוקים ובפר' יתרו ע"ב פסוקים) עולה שהמניין הכללי הוא: 1206. וגם זה מיושב כנ"ל שהמספר ע"ב שצויין לפר' יתרו הוא לפי הטעם העליון ש"עשרת הדיברות" נחשבים כעשרה פסוקים והסיכום הכללי הוא לפי הטעם התחתון, אלא שצ"ל שהוא לפי החלוקה המקובלת ש"אנכי" ו"לא יהיה לך" שני פסוקים הם שלפי"ו ב"עשרת הדיברות" 13 פסוקים (ראה בספר "הכתב והקבלה" סוף ספר דברים ובירחון "אור תורה" (הנ"ל בהע' 28) עמ' סב), או שרושם הסיכום הזה מונה בפר' בא ק"ו פסוקים וכב"ספר החילופים". לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים בתומש עצמו (שבפר' בא ק"ו פסוקים וב"עשרת הדיברות" 13) יש בספר שמות 1210 פסוקים.

107. גם זה הוא רק לפי הטעם התחתון וכנ"ל (שבפר' בא ק"ו פסוקים וב"עשרת הדיברות" או 12 או 13 פסוקים, או שבפר' בא ק"ה פסוקים וב"עשרת הדיברות" 13), שאילו לטעם העליון יש מפסוק זה עד הסוף 605 פסוקים ומתחילת הספר עד פסוק זה יש רק 600 פסוקים או 601 או 602 (תלוי במספר הפסוקים בפר' בא ובמספר הפסוקים ב"עשרת הדיברות").

108. רמב"ם הנ"ל בהע' 103.

109. ה' - 800 כנ"ל בהע' 96.

ותשעה¹¹⁰. וסימן: נטף. וחציו: "והנוגע בבשר הזב" (טו, ז)¹¹¹. פרשיותיו וסדריו: חסר.
תנ"ך אמשטרדם תי"ט ואילך — סכום פסוקי דספר ויקרא: שמונה מאות
 וחמישים ותשעה. נטף סימן. וחציו: "והנוגע בבשר הזב" (טו, ז). ופרשיותיו: עשרה, "בא
 גד" (בראשית ל, יא) סימן. וסדריו: כ"ג, "ובתורתו יתגה יומם ולילה" (תהלים א, ב)
 סימן. ופרקיו: כ"ז, "ואחיה עמך ואברכך" (בראשית כו, ג) סימן. מניין הפתוחות: שתיים
 וחמישים, והסתומות: שש וארבעים, הכל: שמונה ותשעים פרשיות¹¹², "דודי צח ואדום"
 (שיר השירים ה, י) סימן.

חומש במדבר

ספר תחילופים — הספר יתחלק עשר פרשות, שלושה ושלשים סדר, מניין
 הפסוקים: א'רפח¹¹³.

מאירי — סכום הפרשיות שבכל שבת ושבת שבספר במדבר סיני: עשר. ומניין
 סדרי הראשונים שבו: ל"ג. חשבון הפסוקים: אלף ורפ"ח.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי דספר במדבר סיני: אלף ומאתיים ושמונים
 ושמונה, וסימן: א'רפח. וחציו: והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" (יז, כ). וסדריו:
 ל"ב, ס"א: וסדריו: כ"ח. ופרשיותיו: עשרה.

תנ"ך אמשטרדם תי"ט ואילך — סכום פסוקי דספר במדבר: אלף ומאתיים
 ושמונים ושמונה, א'רפח סימן. וחציו: "והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" (יז, כ).
 ופרשיותיו: עשרה, "ה' בדד ינחנו" (דברים לב, יד) סימן. וסדריו: ל"ב, "לב טהור ברא
 לי אלהים" (תהלים נא, יב) סימן. ופרקיו: ל"ו, "לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב, כט)
 סימן. מניין הפתוחות: שתיים ותשעים, והסתומות: שישים ושש, הכל: מאה וחמישים
 ושמונה פרשיות¹¹⁴, "אני חלקך ונחלתך" (במדבר יח, כ) סימן.

חומש דברים

ספר תחילופים — הספר יתחלק עשר פרשות¹¹⁵, אחד ושלשים סדר, ומנין
 הפסוקים: תתקנ"ה¹¹⁶, וסימן: חנץ¹¹⁷.

110. כ"ה לפי האמת שבפר' צו יש 97 פסוקים. לפי הרישום במהדורה זו שבפר' צו 96 פסוקים יהיה
 הסיכום הכללי רק: 858.

111. גם זה הוא לפי האמת שבפר' צו 97 פסוקים, שלפי זה יש עד פסוק זה 429 פסוקים ומפסוק זה עד
 הסוף 430 פסוקים, כי אם בפר' צו 96 פסוקים יהיה מתחילת הספר עד פסוק זה רק 428 פסוקים, וא"כ
 "חציו" הוא הפסוק שלאחריו.

112. רמב"ם הנ"ל בהע' 103.

113. א' - 1000 כנ"ל בהע' 96.

114. רמב"ם הנ"ל בהע' 103.

115. כ"ה לפי הנ"ל בהע' 80 ש"נצבים" ו"ילך" נחשבים לפרשה אחת שנחלקת לפעמים.

116. מסיכום מניין הפסוקים שצויין בסוף כל פרשה (ולפיו בפר' ואחזקן קי"ט פסוקים) עולה שהסיכום

מאירי – חטר¹¹⁸.

מק"ג וונציה רפ"ח – סכום פסוקי דספר אלה הרברים: תשע מאות וחמישים וחמישה¹¹⁹, וסימן: חנץ. וחציו: "ועשית על פי הדבר" (יז, י)¹²⁰. ופרשיותיו: עשר¹¹⁵. וסדריו: כ"ז.

תנ"ך אמשטרדם תי"ט ואילך – סכום פסוקי דספר דברים: תשע מאות וחמישים וחמישה, חנץ סימן. וחציו: "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך" (יז, י). ופרשיותיו: י"א¹²¹, "אסרו חג בעבותים" (תהלים קיח, כז) סימן. וסדריו: כ"ז, "יפית אמונה יגיד צדק" (משלי יב, יז) סימן. ופרקיו: ל"ד, "אודה ה' בכל לבב" (תהלים קיא, א) סימן. מניין הפתוחות: שלושים וארבע, והסתומות: מאה ועשרים וארבע, הכל: מאה וחמישים ושמונה פרשיות¹²², "זכסא כבוד ינחילם" (ש"א ב, ח) סימן.

חמישה חומשי תורה

ספר החילופים – פרשות של תורה: ג"ג¹²³. נגד המניין שם: אליהוא (ש"א א,

הכללי הוא: 953. אמנם ראה לעיל הע' 71 שהמספר קי"ט שצויין לפר' ואתחנן הוא לפי הטעם העליון ולפי השיטות ש"עשרת הדיברות" נחשבים כעשרה פסוקים, וצ"ל שהסיכום הכללי הוא לפי הטעם התחתון ולפי הדעה שפסוק "אנכי" מחובר עם הפסוק "לא יהיה לך" ולא כפי החלוקה המקובלת לפי הטעם התחתון שלפי"ו ב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים ומכאן הסיכום הכללי 955 (ראה ספר "כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא" (הג'ל בהע' 28) עמ' 60). וראה הע' 119.

117. פ' - 900 כנ"ל בהע' 96.

118. ראה בסוף הספר שם הערה על כך מהמביא לבית הרפוס.

119. מסיכום מניין הפסוקים שצויין במהדורה זו בסוף כל פרשה (ולפיו בפר' ואתחנן קי"ח פסוקים) עולה שהסיכום הכללי הוא: 952 (רבי וולף היידנהיים בחומשי "מאור עיניים" ו"עין הסופר" ו"מורע לבניה" רעדלהיים תקע"ח סוף ספר דברים כתב שהסיכום הכללי הוא 992. מספר זה בטעות יסודו, ומקורו (כפי שהעיר בספר "הכתב והקבלה" בסוף דברים) בחישוב פסוקי נצבים – 40 פסוקי וילך – 70 כפי שנרשם בחומשים הנרפסים, כשבאמת הסכום 70 הוא של שתי הפרשות יחד, וגם זה מיושב כנ"ל שהמספר קי"ח שצויין לפר' ואתחנן הוא לפי הטעם העליון ולפי השיטות ש"עשרת הדיברות" נחשבים כתשעה פסוקים, והסיכום הכללי הוא לפי הטעם התחתון ולפי הדעה שפסוק "אנכי" מחובר עם הפסוק "לא יהיה לך", שלפי"ו ב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים ומכאן הסיכום הכללי 955 (ראה בספר "הכתב והקבלה" סוף ספר דברים ובירחון "אור תורה" (הג'ל בהע' 28) עמ' סב). לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים בחומש עצמו (שבפר' ואתחנן קכ"ב פסוקים) יש בספר דברים 956 פסוקים.

120. גם זה הוא רק לפי הטעם התחתון וכנ"ל, שאילו לפי הטעם העליון יש מפסוק זה עד הסוף 478 פסוקים ומתחילת הספר עד פסוק זה רק 475 פסוקים (אם "עשרת הדיברות" נחשבים כעשרה פסוקים כמו שצ"ל לפי הרישום שב"ספר החילופים") או רק 474 פסוקים (אם "עשרת הדיברות" נחשבים כתשעה פסוקים כמו שצ"ל לפי הרישום שבמהדור' וונציה).

121. כ"ה לפי החלוקה המקובלת בחומשים ש"נצבים" ו"וילך" הם שתי פרשות.

122. רמב"ם הג'ל בהע' 103.

123. ראה לעיל הע' 80.

א). סדריה: קס"ז. פסוקיה ח'ףמח¹²⁴. מלותיה: תשעה ושבעים אלף ושמונה מאות וחמישים ושש¹²⁵, סימן: ע'ט'ףנו¹²⁶. אותיותיה: ארבע מאות אלף ותשע מאות וחמישה וארבעים¹²⁷, וסימן: ת'ץמה¹²⁸.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי של חומשי תורה: חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמישה¹²⁹.

תנ"ך אמשטרדם תי"ט — מניין פתוחות כל התורה: מאתיים ותשעים, והסתומות: שלוש מאות ושבעים ותשע, נמצאו מניין כל הפרשיות פתוחות וסתומות: שש מאות ושישים ותשע¹³⁰, וסימנין: אני אליהו יהודה ליאון מגיה וסופר טוב ב'לא"א הסופר המופלג החסיד ועניו כהר"ר מיכאל יהודה ליאון זלה"ה אשר עלה אל האלהים אור ליום שלישי כ"ח לחודש אדר שני שנת "תחי נפשי ותהללך" (תהלים קיט, קעה) בעיר המהוללה הזאת אמשטרדם.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז¹³¹ — סכום הפסוקים של כל התורה: חמשת אלפים

124. ה' - 5000; ף - 800 כנ"ל בהע' 96. סימן זה גם בספר "דקדוקי הסעמים" (לייפציג תרל"ח) עמ' 55 ובהרבה כ"י. בתקופה מאוחרת יותר ניתנה לסימן המלה: החמה, ראה להלן. בנוגע למספר הפסוקים הנוכח ראה בסמוך הע' 129.

125. "דקדוקי הסעמים" שם. וראה ספר "משנת רבי יעקב" (מאת רבי יעקב שור, פיעטרקוב תר"צ) פ"ד אות ג שספר את המלים ומצא 79980, וראה א. קורמן, מספר הפסוקים, המלים והאותיות שבתנ"ך, שמעתין, שנה יח גליון מס' 65-66.

126. ע'ס' - 79000; ף - 800 כנ"ל בהע' 96.

127. ג"ו ב"דקדוקי הסעמים" שם. ב"משנת רבי יעקב" שם: 304805, וכ"ה בחומשים הנרפסים. ראה בסמוך, וראה א. קורמן הנ"ל.

128. ת' - 400000; ץ - 900 כנ"ל בהע' 96.

129. כ"ה גם בספר "דקדוקי הסעמים" (הנ"ל בהע' 124) והוא מתאים לסיכום הכללי הנ"ל בסוף כל חומש לפי הסעם התחתון ולפי הרעות שב"עשרת הדיברות" 12 פסוקים. לפי הרעות שב"עשרת הדיברות" 13 פסוקים יש בכל התורה לפי הסעם התחתון 5847 פסוקים. לפי הסעם העליון סכום כל הפסוקים: 5839 או 5840 (ראה לעיל הע' 116 והע' 119). לפי הסיכום הפרטי של כל הפרשות עולה הסכום הכללי: 5838. לפי החלוקה המקובלת של הפסוקים בתורה עצמה (ב"וישלח" לפי הסעם העליון קנ"ג פסוקים וב"עשרת הדיברות" 13 פסוקים) יש בכל התורה 5846 פסוקים. במס' קידושין ל, א שנינו: "חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת", וכבר נשאל על כך רב האי גאון (תשובות הגאונים הרכבי סי' ג, בית גכות ההלכות עמ' 48, אוצר הגאונים קידושין עמ' 84) והשיב שדברי הגמ' מוסבים על אותו ספר תורה שמצאו בירושלים (מסכת סופרים פ"ו ה"ד) שהיה משונה בכתב ובמניין פסוקים שלו. וראה הרב חנוך הכהן ארנסרוי, עיונים בדברי חז"ל ובלשונם, מוסד הרב קוק ירושלים, תשל"ח, עמ' קלב ואילך; ספר "המקרא והמסורה" (הנ"ל בהע' 90), עמ' לר-לו; א. קורמן הנ"ל בהע' 125.

130. רמב"ם הנ"ל בהע' 103.

131. ראה אודות מהדורה זו להלן בפרק "נביאים וכתובים".

מרדכי ליב קצנלנבוגן

ושמונה מאות וארבעים וחמישה, "ואור ת'ח'מה" ¹³² יהיה שבעתיים" (ישעיה ל, כו) סימן. וחציו: "וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים" (ויקרא ח, ח) ¹³³. מניין פתוחות של כל התורה: מאתיים ותשעים, "יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו" (שה"ש ר, טז) סימן. והסתומות: שלוש מאות ושבעים ותשע, "או אסרה אסר על נפשה בשבעה" (במדבר ל, יא) סימן. נמצאו מניין כל הפרשיות פתוחות וסתומות: שש מאות ושישים ותשע, "לא תחסר כל בה" (דברים ח, ט) סימן.

חמישה חומשי תורה וונציה תס"ב ואילך — סדרי התורה: נ"ד ¹³⁴. מניין כל פסוקי התורה: ה' אלפים תתנ"ד. מניין פתוחות כל התורה: ר"ץ, והסתומות: שע"ט, נמצא מניין כל הפרשיות פתוחות וסתומות: תרס"ט. תיבות כל ס"ת: ע"ט אלפים תתקע"ו ¹³⁵. אותיות כל ס"ת: שלוש מאות וארבעת אלפים ושמונה מאות וחמישה.

חמישה חומשי תורה וונציה תפ"ח — סדרי תורה: נ"ד, "למען יזמך כבוד ולא ידם" (תהלים ל, יג) סימן. מניין פרשיות פתוחות של כל התורה: מאתיים ותשעים, "יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו" (שה"ש ר, טז) סימן. והסתומות: שלוש מאות ושבעים ותשע, "או אסרה אסר על נפשה בשבעה" (במדבר ל, יא) סימן. נמצאו מניין כל הפרשיות פתוחות וסתומות: שש מאות ושישים ותשע, "לא תחסר כל בה" (דברים ח, ט) סימן. סכום הפסוקים של כל התורה: חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמישה, "ואור תחמה יהיה שבעתיים" (ישעיה ל, כו) סימן. וחציו: "וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים" (ויקרא ח, ח). מניין תיבות של ספר תורה ע"ט אלפים ותתקע"ו, "לשוני עט סופר מהיר יפיפית מבני אדם" (תהלים מה, ב-ג) סימן ¹³⁶. מניין אותיות של ספר תורה: ש"ד אלפים ות"ת מאות וחמישה, סימן: "ארצת בו ואכבדה אמר

¹³². ה' - 5000; ח' - 800. בדרך כלל אינו מצוי להשתמש באות ח' למס' 800.

¹³³. כ"ה לפי הסיכום הנ"ל של הפסוקים לפי הטעם התחתון (ער פסוק זה 2922 פסוקים ומפסוק זה ער הסוף 2923 פסוקים), וכן הוא גם אם נמנה את "עשרת הדיברות" לפי הטעם העליון (שכן הדיברות הראשונות הם בחצי הראשון והדיברות האחרונות הם בחצי השני), אך אם נמנה גם בפר' וישלח לפי הטעם העליון אוי יהיה "חציר" פסוק שלאחריו, אלא אם נמנה בפר' ואתחנן קי"ח פסוקים. וכל זה שלא כמו ששנינו בגמ' קידושין (הנ"ל בהע' 129) ש"והתגלח" (ויקרא יג, לג) הוא חציו של פסוקים כמו שהעיר בזה הגר"ב במסורת הש"ס שם וב"מנחת שי" ויקרא ח, ח. וראה מה שהאריך בזה הרב ח. ארנסטוי (הנ"ל בהע' 129) עמ' קלו-קמ. ובמסכת סופרים פ"ט ה"ב אמרו ש"וישחט" הוא חצי הפסוקים, ואיזה "וישחט" שיהיה אין זה מתאים לחלוקת הפסוקים שלפנינו (הרב ארנסטוי שם מנסה ליישב שהכוונה ל"וישחט" שבת, סו שנמצא בהפרש של 7 פסוקים מן החצי שציננה המסורה, והפרש זה נובע משום שבמס' סופרים מנו את "עשרת הדיברות" שבפר' יתרו לפי הטעם העליון ואת שבפר' ואתחנן לפי הטעם התחתון, והמסורה מנתה להיפך. וצ"ע כי ה"חציר" של המסורה הוא רק אם מונים את של יתרו ושל ואתחנן בשווה).

¹³⁴. כ"ה אם "נצבים" ו"ילך" נחשבים שתי פרשות. הראשונים מונים ג"ן פרשות לתורה. ראה לעיל הע' 80.

¹³⁵. ראה לעיל הע' 125.

¹³⁶. ע"ס - 79, סימן ל-79000. יתר האותיות המודגשות ערכן: 976.

ה' (חגי א, ח); "גדול יחיה כבוד חבית חזה האחרון מן הראשון" (שם ב, ט) ¹³⁷ תבנה במהרה בימינו אכי"ר.

ג. נביאים וכתובים

גם בספרי הנ"ך ישנם רישומי מסורה בסוף כל ספר וספר. הרישומים בספרי הנ"ך המצויים כוללים מספרי פסוקים, סדרים ¹³⁸ ופרקים ולצידם סימן, וכן ציון מקום מחצית הספר. ואולם הרישומים הללו אינם ערוכים בצורה שיטתית והם לוקים בחוסר עקביות. במהדורת ה"מקראות גדולות" הנפוצה (שהיא מהדורת צילום של מהדורת ורשה תר"ך – תרכ"ו), למשל, אין איזכור לפרקים בספרים: תרי עשר, משלי, איוב, דניאל, עזרא, שיר השירים, רות ואסתר, ובספרים: מלכים ומשלי לא צויין מקום מחצית הספר. בספרים: תרי עשר, איוב, דניאל, רות ואסתר אופי הסימנים שונה מאשר בספרים האחרים ¹³⁹, וכן אין בספרים האלה סימנים למספר הסדרים. במהדורת המלבי"ם אין איזכור לפרקים בספרים: שופטים ותרי עשר, ובספר מלכים לא צויין מקום מחצית הספר.

הרישומים הללו בניגוד לפרשות התורה שונים מן הרישומים שנדפסו בפעם הראשונה (במהדורה השניה של ה"מקראות גדולות" שנדפסה בוונציה בשנים רפ"ה-רפ"ו) ובמהדורות רבות אחריה ¹⁴⁰. במהדורות אלה אין בכלל איזכור לפרקים, וכן לא ניתן בהם סימן למספר הסדרים. גם אופי הסימנים שונה לחלוטין – במהדורות הראשונות הסימן הוא: צירוף אותיות שערכן הכולל כמספר הפסוקים, לעומת זה בספרי הנ"ך המצויים הסימן הוא משפט בן כמה מלים ממקום כל שהוא בתנ"ך שערך חלק ממלותיו כמספר הפסוקים באותו ספר. כמו כן אין במהדורות הראשונות סימנים למספרי הפסוקים בספרי ה"תרי עשר".

כאמור לעיל ¹⁴¹, איזכור הפרקים בוודאי אינו מעשה ידי חכמי המסורה. מבריקת כתבי יד עתיקים וספרי תנ"ך נרפסים למן ראשית הדפוס ועד ימינו מתברר שכל הרישומים שבספרי הנ"ך המצויים אינם מעשה ידיהם, אלא מקורם בשתי מהדורות דפוס מאוחרות יחסית, האחת בפרנקפורט בשנת תל"ז והשניה בוונציה בשנת ת"צ. בשתי המהדורות הללו נדפסו רישומים חדשים שונים לחלוטין מן הרישומים הקודמים. מהדור' פרנקפורט יצאה לאור על ידי נוצרים ¹⁴², ומהדור' וונציה ע"י יהודים. בשער מהדורת וונציה שיבחו המהדירים את מהדורתם בין היתר מכח חידוש זה שנתחדש במהדורתם. וכך

137. ארצה בו - 304, סימן ל-304000, יתר המלים המודגשות ערכן: 805.

138. ראה לעיל הע' 90.

139. צירוף אותיות סתמי שערכן כמספר הפסוקים ולא מלה מתוך פסוק.

140. למשל: באסיליאה רצ"ז; וונציה ש"ז; שם שכ"ח; ויטמברג שמ"ז; וונציה שנ"ה; גנוא שע"ז; וונציה שע"ז; גנוא שע"ח; אמשטרדם שצ"ה; שם תל"א; פראג תל"ה; אמשטרדם ת"ט; ווילמרשוארף תמ"ה; אמשטרדם תנ"ג; שם תס"א; קהלות משה, שם תפ"ד-ח.

141. בפרק "חומשי התורה".

142. ראה ספר "מסורת התורה והנביאים" (הג'ל בהע' 7) עמ' 49, ולהלן הע' 203.

הם כותבים: "ואלה מוסיף על תראשונים: שבו כל הפסוקים בסוף כל חומש ובסוף כל נביא שם רמז וכן מספר¹⁴³ לגדודיה".

שתי המהדורות הנזכרות שונות זו מזו — בראשונה אף שיצאה לאור ע"י נוצרים¹⁴⁴ אין בה איזכור למספרי הפרקים ויש בה רישום אחר ל"עזרא ונחמיה", ואילו בשניה אף שיצאה לאור ע"י יהודים נרשמו בה מספרי הפרקים¹⁴⁵ ואף ניתן להם סימן, אף שחלוקת הפרקים איננה ממקור יהודי, וכן ניתן בה רישומים נפרדים ל"עזרא" ול"נחמיה" אף שלפי דברי חז"ל הם ספר אחד¹⁴⁶ ונוצרי הוא שחילקם לשנים. כמו כן בראשונה יש רישומים נפרדים לכל ספר מה"תרי עשר", ואילו בשניה רישום אחד לכולם אף שניתנו רישומים נפרדים ל"עזרא" ול"נחמיה" (עובדה מתמיהה למדי, שהרי עזרא ונחמיה הם בוודאי ספר אחד, ואילו ה"תרי עשר" הם בעיקרם שנים עשר ספרים ורק משום שהם קטנים צורפו כאחד¹⁴⁷). בראשונה צויין מקום מחצית הספר ובשניה לא (למעט חמש מגילות). בראשונה נוספו סימנים למספר הסדרים ובשניה לא (למעט ארבעה ספרים¹⁴⁸). בשתי המהדורות הסימנים למספרי הפסוקים מבוססים על מלים מתוך משפט כל שהוא מן התנ"ך¹⁴⁹ אך הסימנים עצמם (למעט שלושה¹⁵⁰) שונים זה מזה. יצויין כי הרישומים בהרבה מהדורות של התנ"ך שנרפסו אחרי המהדורות הללו נלקחו מהן, או מזו¹⁵¹ או מזו¹⁵².

מהשוואת הרישומים שבמהדורות הנפוצות עם אלה שבמהדורות הנ"ל עולה כי אלה שבמהדורות הנפוצות מורכבים מהרישומים שבמהדורות הנ"ל. ונציין לדוגמה את מהדורת ה"מקראות גדולות" הנפוצה. בספרים: יהושע, שמואל ואיכה מספרי הפרקים והסימן להם נלקחו ממהדורת וונציה, ואילו הסימנים לפסוקים ולסדרים וכן ציון מחצית הספר נלקחו ממהדורת פרנקפורט. בספרים: שופטים, ישעיה, יחזקאל ודברי הימים מספרי הפרקים

143. מליצה ע"פ תהלים קר, כה: "שם רמז ואין מספר".

144. ואולי דווקא משום כך כדי לקנות את לב היהודים.

145. תחת הכינוי: "קאפיטולין" (פרט לספר "יהושע").

146. ב"ב יד, ב.

147. ראה רש"י שם טו, א ד"ה כתבו יחזקאל.

148. מלכים, ירמיה, תהלים ואיוב. יש לציין שהסימנים בספרים הללו שונים מאלה שבמהדור פרנקפורט.

149. פרט לספר יחזקאל במהדור פרנקפורט וספר תהלים במהדור וונציה.

150. שמואל, מלכים, וקהלת. מעניין לציין כאן את מהדור אמשטרדם ת"ס בה ישנם סימנים רק בשלושת הספרים הללו והם אותם סימנים שוהים בשתי המהדורות. יתכן שהם נלקחו ממהדור פרנקפורט ומשם הועתקו למהדור וונציה, וזו הסיבה לזהות הסימנים בספרים הללו.

151. ממהדורת פרנקפורט: שם תנ"ב; האלי ת"פ; לכוב תקס"ח (בחלק מהספרים); לייפציג תקע"ח; באזל תקפ"ב (בחלק מהספרים); האלע-מגדנבורג תקפ"ח; לונדון תקצ"ו; קרוטשין תקצ"ט; גין תר"א (פרט לספר יהושע); לונדון תרי"א; שם תרכ"א; ליפסיה תרכ"ב.

152. ממהדורת וונציה: שם תצ"ט; שם תק"א; מנסובה תק"ב; וונציה תקי"א; פיסא תקמ"ה; שם תקס"ג; ליוורנו תקפ"ד; שם תקצ"ד.

והסימן להם וכן הסימן למספרי הפסוקים נלקחו ממהדורות וונציה ואילו הסימן למספרי הסדרים וציון מחצית הספר נלקחו ממהדורת פרנקפורט. בספר ירמיה נלקחו מספרי הפרקים והסימן להם וכן הסימן לסדרים ממהדורות וונציה ואילו הסימן למספרי הפסוקים וציון מחצית הספר נלקחו ממהדורת פרנקפורט. בספרים: תרי עשר, איוב, דניאל, רות ואסתר נלקחו כל הרישומים ממהדורת ה"מקראות גדולות" של וונציה רפ"ה, ולפיכך אין בהם איזכור למספרי הפרקים ולא סימן לסדרים. בספרים: תהלים, משלי, עזרא ושיר השירים נלקחו כל הרישומים ממהדורת פרנקפורט ולפיכך אין בהם איזכור למספרי הפרקים¹⁵³ אך יש סימן לסדרים ויש ציון למחצית הספר. בספר מלכים נלקחו כל הרישומים ממהדורת וונציה ולפיכך נעדר מהם ציון מחצית הספר. גם בספר קהלת נלקחו הרישומים ממהדורת וונציה ולפיכך נעדר מהם הסימן לסדרים שנשמט משום מה במהדורה זו (ציון מחצית הספר ישנו שם כשם שהוא נמצא במהדורת וונציה בחמש מגילות).

גם במהדורות נפוצות אחרות כמו מהדורת הנ"ך עם פירוש המלבי"ם הרישומים מורכבים משתי המהדורות, אך בשינויים מן המהדורה הנ"ל, וגם יש בהם הוספות שאינן במהדורות הנ"ל¹⁵⁴.

ברשימה להלן יובאו הרישומים כפי שהובאו בשישה מקורות עיקריים¹⁵⁵.

יהושע

ספר החילופים — סדריו¹⁵⁶: י"ט. מניין הפסוקים: תרנ"ו¹⁵⁷. סימן: סנו¹⁵⁸. וחציו: "ומחשבון עד רמת המצפה" (יג, כו).

153. פרס ל"תהלים" שגם במהדור' פרנקפורט צויין מניין המומרים.

154. ראה בספר דניאל.

155. כל יתר המהדורות — או שאין בהן סימנים כלל או שהסימנים הועתקו מאחת המהדורות הללו (לעיתים עם שינויים קלים). קיימת מהדורה עם מערכת סימנים ייחודית ושונה שלא זכתה לתפוצה. מהדורה זו נדפסה בלייפציג בשנת תרכ"ט, ואלו סימניה: יהושע — ירגו שמים. שופטים — תקן חיים. שמואל — אשרו. מלכים — אך לו. ישעיה — ארבע. ירמיה — אשה כסל. יחזקאל — ארגע. הושע — קבצה. יואל — מגל. עמוס — קמו. עובדיה — אך. יונה — חיל. מיכה — עלה. נחום — יול. חבקוק — לכו. צפניה — גן. חגי — גלה. זכריה — ירא. מלאכי — הלך. תרי עשר — אכל. תהלים — כך אכבד. משלי — יהץ. איוב — אע. דניאל — נשבה. שה"ש — על טוב. רות — פה. איכה — קדים. אסתר — פנואל. דברי הימים — את השני.

156. ראה לעיל הע' 94.

157. כ"ה לפי הנוסחאות שאינן גורסות בפרק כא, לו את שני הפסוקים שבמקצת ספרים, וכך יוצא לפי "חציו" כמו שהעיר "מנחת שי" יג, כו.

158. לכאורה ס - 600, אך ראה בסמוך בספר שמואל שבעל "ספר החילופים" משתמש באותיות הסופיות כגימטריא למאות כ"ערוך" הנ"ל בהע' 96, ולפי זה נראה שצ"ל כאן: סנו. ס - 600.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר יהושע: שש מאות וחמישים ושישה, וסימן: סנו. וחציו: "ומחשבון עד רמת (גלער) [המצפה]" (יג, כו). וסדריו¹⁵⁹: ארבעה עשר.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ספר יהושע: שש מאות וחמישים ושישה, "ותרן לשון אלם" (ישעיה לה, ו) סימן¹⁶⁰. וחציו: "ומחשבון עד רמת המצפה" (יג, כו). וסדריו: י"ד, "היתה עלי יד ה'" (יחזקאל לז, א) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר יהושע: שש מאות וחמישים ושישה, וסימנו: "רנו שמים כי עשה ה'" (ישעיה מד, כג). וסדריו: י"ד. ופרקיו: כ"ד, וסימנו: "כד הקמח לא (תכלא) [תכלה]" (מ"א יז, יד).

מק"ג ורשת תרכ"ב ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום הפסוקים של ספר יהושע: שש מאות וחמישים ושישה, וסימנו: "ותרן לשון אלם". וסדריו: י"ד, "היתה עלי יד ה'" סימן [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. ופרקיו: כ"ד, וסימנו: "כד הקמח לא תכלה" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "ומחשבון עד רמת המצפה" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז].

שופטים

ספר תחילופים — סדריו: י"ד. מניין הפסוקים: תרי"ח. סימן: סית¹⁶¹. וחציו: "וירעצו וירצצו" (י, ח).

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר שופטים: שש מאות ושמונה עשר, וסימן: חיס¹⁶². וסדריו: י"ד. וחציו: "וירעצו וירצצו" (י, ח).

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ספר שופטים: שש מאות ושמונה עשר, "יראו את ה' קדשיו" (תהלים לד, י) סימן. וסדריו: י"ד, "דובב שפתי ישנים" (שה"ש ז, י) סימן. וחציו: "וירעצו וירצצו את בני ישראל" (י, ח).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום הפסוקים של ספר שופטים: שש מאות ושמונה עשר, וסימנו: "ואברתית¹⁶³ בירקק חרוץ" (תהלים סח, יד). וסדריו: י"ד. וקאפיטולי: כ"א, וסימנו: "אך טוב לישראל" (שם עג, א).

מק"ג ורשת תרכ"ב — סכום פסוקים של ספר שופטים: שש מאות ושמונה עשר, וסימנו: "אברתית בירקק חרוץ" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וסדריו: י"ד. "דובב שפתי ישנים" סימן. וחציו: "וירעצו וירצצו את בני ישראל" (י, ח) [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. והקפיטולי: כ"א, וסימנו: "אך טוב לישראל" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

159. ראה לעיל הע' 90.

160. "אפשר שייכות לזה הסימן אל זה הספר שרגילין לומר אלם כדג, ודג הוא נון בארמית, כלומר: ספרו של יהושע בן נון" — ספר "הנוטריקון, הסימנים והכינויים" עמ' 90.

161. לפי הנ"ל בהע' 158 צ"ל כאן: סית, ואמנם כע"ז הוא בתנ"ך כ"י פריס 2: יחס.

162. גם כאן נראה שצ"ל: חיס.

163. בכתוב: "ואברותיה", בכתוב מלא.

שמואל

ספר החילופים — סדריו: ל"ד. מניין הפסוקים: אלף וחמש מאות ושישה. סימן: א'ן¹⁶⁴. וחציו: "ולאשה עגל מרבק" (ש"א כח, כד)¹⁶⁵.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר: אלף וחמש מאות ושישה, וסימן: א'ן¹⁶⁶. וסדריו: ל"ד. וחציו: "ולאשה עגל מרבק" (ש"א כח, כד).

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של זה הספר: אלף וחמש מאות ושישה, וסימנו: "א'שרו חמוץ" (ישעיה א, יז). וסדריו: ל"ד, וסימנו: "פותח את ידך" (תהלים קמה, טז). וחציו: "ולאשה עגל מרבק" (ש"א כח, כד).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר שמואל: אלף וחמש מאות ושישה, וסימנו: "א'שרו חמוץ" (ישעיה א, יז). וסדריו: ל"ד. והקפיטולי של ספר ראשון: שלושים ואחד, וסימנו: "חסר אל כל היום" (תהלים נב, ג), ושל ספר שני: עשרים וארבעה, וסימנו: "ושמתי בדכר שמשותיך" (ישעיה נד, יב), ובין הכל: חמישים וחמישה, וסימנו: "הן על כפים חקותיך" (שם מט, טז).

מק"ג ורשה תרכ"ב ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקים של ספר שמואל: אלף וחמש מאות ושישה, וסימנו: "א'שרו חמוץ". וסדריו: ל"ד, וסימנו: "פותח את ידך" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. והקפיטולים של ספר ראשון: שלושים ואחד, וסימנו: "חסר אל כל היום", ושל ספר שני: עשרים וארבעה, וסימנו: "ושמתי בדכר שמשותיך", ובין הכל חמישים וחמישה, וסימנו: "הן על כפים חקותיך" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "ולאשה עגל מרבק" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז].

מלכים

ספר החילופים — סדריו: ל"ה. מניין הפסוקים: אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה¹⁶⁸. וחציו: "ויקבץ מלך ישראל" (מ"א כב, ו).

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי דספר מלכים: אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה¹⁶⁸, וסימן: א'ח'לד¹⁶⁹. וסדריו: ל"ה. וחציו: "ויקבץ מלך ישראל את הנביאים" (מ"א כב, ו).

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי דספר מלכים: אלף וחמש מאות ושלושים

164. א' - 1000. ך - 500, כנ"ל בהע' 96.

165. גר"א (מובאת בהע' ל"ספר החילופים" הנ"ל בהע' 5): "זימאן ויאמר" (ש"א כח, כג), והוא הנכון לפי החשבון, וצ"ע מה שצינו בשאר מקורות את הפסוק שלאחריו, כי עד הפסוק ההוא יש 754 פסוקים וממנו עד הסוף יש 752 פסוקים.

166. צ"ל: ארך, וכנ"ל ב"ספר החילופים", וכ"ה בתנ"ך כ"י פריס 2.

167. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96.

168. לפנינו מספר הפסוקים: 1536, וכן גרשם בתנ"ך כ"י פריס 2, וכך יוצא לפי הציון ל"חציו", וצ"ע.

169. א' - 1000. ה' - 500. וגראה שצ"ל: ארך, ולפי הנ"ל הע' 96 ש-ך - 500, וכ"ה בתנ"ך כ"י פריס הנ"ל: ארך.

וארבעה, וסימנו: "א'שרי תגוי אשר השם אלהיו" (תהלים לג, יב). וסדריו: ל"ה, וסימנו: "אני אהיה לח נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה" (זכריה ב, ט). חציו: חסר. ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה¹⁷⁰.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר מלכים: אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה, וסימנו: "א'שרי תגוי אשר ה' אלהיו" (תהלים לג, יב). וסדריו: שלושים וחמישה, סימן: "חן חן לח" (זכריה ד, ז). וקאפיטולי של ספר ראשון: כ"ב, סימן: "בך יברך ישראל" (בראשית מח, כ), וספר שני: כ"ה, סימן: "בך תברכו את בני ישראל" (במדבר ו, כג), בין הכל: מ"ז, והסימן: "יזל מים מדליו" (שם כד, ז).
מק"ג ורשה תרכ"ד ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך וונציה ת"צ.

ישעיה

ספר החילופים — סדריו: כ"ז. מניין הפסוקים: אלף ומאתיים ותשעים ואחד. סימן: א'רצא¹⁷¹. וחציו: "כי אם שם אדיר ה' לנו" (לג, כא).

מק"ג וונציה רפ"ה — סכום פסוקים דסיפרא: אלף ומאתיים ותשעים וחמישה¹⁷², וסימן: א'רצה. וחציו: "כי אם שם אדיר ה' לנו" (לג, כא). סדריו: חסר¹⁷³.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ישעיה: אלף ומאתיים ותשעים וחמישה, "בריה נוחה א'רצה" (יחזקאל כ, מא) סימן. וחציו: "כי אם שם אדיר" (לג, כא). וסדריו: כ"ו, "והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר ישעיה: אלף ומאתיים ותשעים וחמישה, וסימנו: "אמת א'רצה" (דניאל ח, יב). וקאפיטולי: שישים ושישה, וסימנו: "ועוזבי ה' יכלו" (ישעיה א, כח). סדריו: חסר.

מק"ג ורשה תרכ"ו ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום הפסוקים של ספר ישעיה: אלף ומאתיים ותשעים וחמישה, וסימנו: "אמת א'רצה" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "כי אם שם אדיר לנו" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. וקאפיטולי: ס"ו, וסימנו: "ועוזבי ה' יכלו" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וסדריו: כ"ו, "והיה י-ח-ו-ת למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט) סימן [ראה פרנקפורט תל"ז¹⁷⁴].

ירמיה

ספר החילופים — סדריו: ל"ב. מניין הפסוקים: אלף ושלוש מאות ושישים וארבעה. סימן: א'שסד¹⁷⁵. וחציו: "ויאמר חנניה לעיני כל העם" (כח, יא).

170. גרשם כנראה כנראה לרגל סיום נביאים ראשונים.

171. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96.

172. לפנינו מספר הפסוקים הוא כמו שצויין ב"ספר החילופים": 1291. וכך יוצא לפי הציון ל"חציו".

אפשר שנשתבש למעתיק בין 'ארצא' ל'ארצה', ובעקבותיו נשתבשו כולם, וצ"ע. בתנ"ך כ"י פריס 2: אלף ומאתיים ותשעים ושניים, וסימן: א'רצב.

173. אבל גמטר מניינם ברשימת הסדרים שנרפסה שם בתחילת כרך א: כ"ו.

174. שם הסימן הוא באותו פסוק אך במלת "והיה". 175. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96.

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקי דספר ירמיהו: אלף ושלש מאות ושישים וחמישה¹⁷⁶, וסימן: **א'שסת**. וסדריו: שלושים ואחר. וחציו: "ויאמר חנניה" (כח, יא).
תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ירמיהו: אלף ושלש מאות ושישים וחמישה, "וכל א'נשיה גברים" (יהושע י, ב) סימן. וחציו: "ויאמר חנניה" (כח, יא). וסדריו: אחר ושלשים, "לא איש אל ויכזב" (במדבר כג, יט) סימן.
תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקים של ספר ירמיהו: אלף ושלש מאות ושישים וחמישה, וסימנו: "אנכי א'שמח בי-ו-ה" (תהלים קד, לד). וסדריו: שלושים ואחר, וסימנו: "חסר אל כל היום" (שם נב, ג). מספר הקאפיטולי חמישים ושנים, וסימנו: "אורה ה' בכל לבב" (שם קיא, א).
מק"ג ורשה תרכ"ו — סכום פסוקי של ספר ירמיהו: אלף ושלש מאות ושישים וחמישה, וסימנו: "וכל א'נשיה גברים". וחציו: "ויאמר חנניה" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. וסדריו שלושים ואחר, וסימנו: "חסר אל כל היום". מספר הקאפיטולי: חמישים ושנים, וסימנו: "אורה ה' בכל לבב" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].
תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך וונציה ת"צ.

יחזקאל

ספר תחילופים — סדריו: כ"ט. מניין הפסוקים: אלף ומאתיים ושבעים ושלשה. סימן: **א'רעג**¹⁷⁷. וחציו: "ועשיתי בם נקמות" (כה, יז)¹⁷⁸.
מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר: אלף ומאתיים ושבעים ושלשה. סימן: חסר. סדריו וחציו: חסר¹⁷⁹.
תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של יחזקאל: אלף ומאתיים ושבעים ושלשה, **א'רגע סימן**¹⁸⁰. וחציו: "ויהי בעשתי עשרה שנה באחר לחדש" (כו, א). וסדריו: תשעה ועשרים, "ותרא אותו כי טוב תוא" (שמות ב, ב) סימן.
תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר יחזקאל: אלף ומאתיים ושבעים ושלשה, וסימנו: "כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים" (תהלים מב, ב). ומניין הקאפיטולי: ארבעים ושמונה, וסימנו: "ועל יובל ישלח שרשיו" (ירמיה יז, ח). וסדריו: חסר.

176. לפנינו מספר הפסוקים הוא כמו שצויין ב"ספר התחילופים": 1364.

177. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96.

178. צ"ע כי עד פסוק זה יש 635 פסוקים ומפסוק זה עד הסוף יש 638 פסוקים, וא"כ "חציו" הוא בפסוק שלאחריו כמו שנרשם בשאר המקורות.

179. מספר סדריו נמסר ברשימת הסדרים שנדפסה שם בתחילת כרך א: כ"ט.

180. סימן זה הוא הסימן היחיד במהדורה זו שנלקח ממהדורות קודמות (ויסמברג שמ"ז, וונציה שנ"ה, גנוא שע"ז, שם שע"ח, אמסטרדם שצ"ה) ואיננו ציטוט מפסוק. בחלק מהמהדורות שנדפסו ע"פ מהדורה זו (האלי ת"פ, האלע-מגדנבורג תקפ"ח, לונדון תקצ"ו, שם תרכ"א ועוד) מופיע כאן הסימן שמופיע במהר"ו וונציה ת"צ.

מק"ג ורשה תרכ"ח ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי של ספר יחזקאל: אלף ומאתיים ושבעים ושלושה, וסימנו: "כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים". ומניין הקאפיטולי: ארבעים ושמונה, וסימנו: "ועל יובל ישלח שרשיו" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "זיהי בעשתי עשרה שנה באחד לחדש". וסדריו: תשעה ועשרים, "ותרא אותו כי טוב הוא" סימן [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז].

הושע

ספר החילופים — סדריו¹⁸¹: שלושה וחצי. מניין הפסוקים: קצ"ז. נגר המניין שם...¹⁸² **מק"ג וונציה רפ"ח** — קצ"ז. **תנ"ך פרנקפורט תל"ז** — מאה ותשעים ושבעה. "ורגלך לא בצקת" (רברים ח, ד) סימן. **תנ"ך וונציה ת"צ** — אין¹⁸³. **מק"ג ורשה תרכ"ח** — אין. **תנ"ך עם פירוש מלבי"ם** — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

יואל

ספר החילופים — סדריו: שני חצאים. מניין הפסוקים: ג"ע. **מק"ג וונציה רפ"ח** — ע"ג. **תנ"ך פרנקפורט תל"ז** — שבעים ושלושה. "שלחו מגל" (יואל ד, יג) סימן. **תנ"ך וונציה ת"צ** — אין. **מק"ג ורשה תרכ"ח** — אין. **תנ"ך עם פירוש מלבי"ם** — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

עמוס

ספר החילופים — סדריו: שנים ושני חצאים. מניין הפסוקים: קמ"ז. נגר המניין שם: יחזקיתו (מ"ב כ, י). **מק"ג וונציה רפ"ח** — קמ"ז. **תנ"ך פרנקפורט תל"ז** — מאה וארבעים ושישה. "קמו בניה" (משלי לא, כח) סימן. **תנ"ך וונציה ת"צ** — אין.

181. הסדרים ב"תרי עשר" חוצים ספרים. כל שאינו סדר שלם בספר אחד מכונה להלן "חצי סדר" גם אם הוא פסוק אחד בלבד.

182. ההמשך חסר בכ"י.

183. במהדורה זו לא ניתן סימן לכל ספר בפני עצמו וגם לא צויין מספר הפסוקים, וכך נרפס שם לפני "תרי עשר": "דע קורא נעים כי תרי עשר הם שנים עשר נביאים שנתגבא בזמנים שונים, חדשים גם ישנים. והואיל שדיברו נבואות קטנות סידרום רבותינו ו'ל שיחזיו יהיו חזנות, לכן גם אנתנו נכלול סכום הפסוקים בסוף כולם בחדא מתתא, מתתינהו כדון וכהלכתא".

מק"ג ורשה תרכ"ח – אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם – כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

עובדיה

ספר החילופים – סדריו: שני חצאים. מניין הפסוקים: כ"א. נגר המניין שם: חגי (חגי א, א).

מק"ג וונציה רפ"ח – כ"א.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז – עשרים ואחד. "אך טוב לישראל" (תהלים עג, א) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ – אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח – אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם – כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

יונה

ספר החילופים – סדריו: חצי. מניין הפסוקים: מ"ח. נגר המניין שם...¹⁸²

מק"ג וונציה רפ"ח – מ"ח.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז – ארבעים ושמונה. "זישראל עושה חיל" (במדבר כד, יח) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ – אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח – אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם – כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

מיכה

ספר החילופים – שניים וחצי. מניין הפסוקים: ק"ה. נגר המניין שם: מלפני (ירמיה כא, א).

מק"ג וונציה רפ"ח – ק"ה.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז – מאה וחמישה. "עלת אלהים בתרועה" (תהלים מז, ו) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ – אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח – אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם – כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

נחום

ספר החילופים – סדריו: חצי. מניין הפסוקים: מ"ז. נגר המניין שם...¹⁸²

מק"ג וונציה רפ"ח – מ"ז.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז – ארבעים ושבעה. "יזל מים מדליו" (במדבר כד, ז) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ – אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח – אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם – כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

חבוקק

ספר החילופים — סדריו: אחד. מניין הפסוקים: נ"ז. נגד המניין שם: נדב (שמות ו, כג).

מק"ג וונציה רפ"ח — נ"ז.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — חמישים ושישה. "ולך תהיה צרקה" (דברים כד, יג) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח — אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

צפניה

ספר החילופים — סדריו: אחד וחצי. מניין הפסוקים: נ"ג.

מק"ג וונציה רפ"ח — נ"ג.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — חמישים ושלושה. "גן נעול" (שה"ש ד, יב) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח — אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

חגי

ספר החילופים — סדריו: שני חצאים. מניין הפסוקים: ל"ח. נגד המניין שם...¹⁸²

מק"ג וונציה רפ"ח — ל"ח.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — שלושים ושמונה. "כי אם גלת סודו" (עמוס ג, ז) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח — אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

זכריה

ספר החילופים — סדריו: ארבעה ושני חצאים. מניין הפסוקים: רי"א. נגד המניין שם...¹⁸²

מק"ג וונציה רפ"ח — רי"א.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — מאתיים ואחר עשר. "אשרי כל ירא ה'" (תהלים קכח, א) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — אין.

מק"ג ורשה תרכ"ח — אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

מלאכי

ספר תחילופים — סדריו: חצי. מניין הפסוקים: נ"ה. נגר המניין שם...¹⁸²

מק"ג וונציה רפ"ח — נ"ה.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — חמישים וחמישה. "זיעקב חלך לדרכו" (בראשית לב, א) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — אין.

מק"ג ורשה תרכ"ה — אין.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

תרי עשר

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום פסוקים דספרא: אלף וחמישים, וסימן: א'ת¹⁸⁴.

וסדריו: כ"א. וחציו: "לכן בגללכם ציון" (מיכה ג, יב).

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של כל שנים עשר נביאים: אלף

וחמישים, "כי שרית עם אלהים" (בראשית לב, כח) סימן. וחציו: "לכן בגללכם ציון שרה

תחרש" (מיכה ג, יב). וסדריו: עשרים ואחד, "ולכבוד אחיה בתוכה" (זכריה ב, ט) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של תרי עשר הם: אלף וחמישים, וסימן:

"א'לך¹⁸⁵ לי אל הר המור" (שיר השירים ד, ו). ומניין הקאפיטולי הם: שישים ושבעה,

והרמו: "כי גדל עד שמים חסרך" (תהלים נז, יא). וסדריו: חסר.

מק"ג ורשה תרכ"ה — סכום פסוקי דתרי עשר: אלף וחמישים, וסימנו: א'נ.

וסדריו: כ"א. וחציו: "לכן בגללכם ציון" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

תהלים

ספר תחילופים — סדריו: י"ט. מזמוריו: קמ"ט¹⁸⁶. מניין הפסוקים: אלפיים וחמש

מאות ועשרים ושבעה¹⁸⁷. סימן: א'א'כזך¹⁸⁸.

מק"ג וונציה רפ"ח — מספר הפסוקים של תהלות: אלפיים וחמש מאות ושבעה

ועשרים, א'א'כזך סימן. וחציו: "ויפתוהו בפייהם" (עח, לו). וסדריו: י"ט. ומזמורים:

ק"ן¹⁸⁹.

184. צ"ל: א'נ. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96. נ' - 50. בתנ"ך כ"י פריס 2: תתרנ.

185. א' - 1000 כנ"ל בהע' 96.

186. לפי החלוקה המקובלת יש ק"נ מזמורים, ברם יש כמה מזמורים שיש בהם חילוקי דעות אם הם

מזמור אחד או שנים. ראה מבוא ל"דעת מקרא" תהלים עמ' ב.

187. במס' קידושין ל, א שנינו: "חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הו פסוקי ס"ת,

יתר עליו תהלים שמונה", לפי"ז בתהלים 5896 פסוקים, הרבה יותר ממה שיש לפנינו. וראה במצויין

לעיל הע' 129.

188. א' - 1000. כ' - 500 כנ"ל בהע' 96.

189. בתנ"ך כ"י פריס: "מזמורים: קמ"ז, וסימן: שנות יעקב אבינו (בראשית מז, כח), ראה ירושלמי שבת

פס"ו ה"א.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי רספר תהלים: אלפיים וחמש מאות ושבעה ועשרים, וסימנו: "ה' א'הבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך" (תהלים כו, ח). וחציו: "זיפתוהו בפיהם" (עח, לו). וסדריו: תשעה עשר, וסימנו: "המשביע בטוב עדיך" (שם קג, ה). ומזמורים: ק"ג.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר תהלים הם: אלפיים וחמש מאות ושבעה ועשרים, ורמז: "דוד בן ישי על ישראל תשתרר" (אינו לשון פסוק). וסדריו הם: תשעה עשר, וסימנו: "ביום טובה היה בטוב" (קהלת ז, יד). ומזמורים: מאה וחמישים, וסימנו: "ודרור קן לה" (תהלים פד, ד).

מק"ג ורשה תרכ"ד — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.
תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי של ספר תהלים: אלפיים וחמש מאות ועשרים ושבעה, וסימנו: "ה' א'הבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך". וחציו: "זיפתוהו בפיהם" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. וסדריו הם: תשעה עשר, וסימנו: "ביום טובה היה בטוב". ומזמורים: מאה וחמישים, וסימנו: "קן לה" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].

משלי

ספר תחילופים — סדריו: ח'. מניין הפסוקים: תשע מאות וחמישה עשר¹⁹⁰. סימן: צ"ח¹⁹¹. וחציו: "לפני שבר גאון" (טז, יח).

מק"ג וונציה רפ"ה — סכום פסוקי רספר משלי: תשע מאות וחמישה עשר, וסימן: תתקטו. וחציו: "לפני שבר גאון" (טז, יח). וסדריו: שמונה.
תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקים של ספר משלי: תשע מאות וחמישה עשר, וסימנו: "ותשר דבורה" (שופטים ה, א). וסדריו: שמונה, "אז תלך לבטח דרכך" (משלי ג, כג). חציו: חסר.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר משלי: תשע מאות וחמישה עשר, וסימנו: "תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה" (משלי לא, לא). סדריו: שמונה. וקאפיטולי: שלושים ואחד, וסימנו: "חסר אל כל היום" (תהלים נב, ג).
מק"ג ורשה תרכ"ד — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי של ספר משלי: תשע מאות וחמישה עשר, וסימנו: "זיהללוה בשערים מעשיה" (משלי לא, לא) [ראה וונציה ת"צ¹⁹²]. וחציו: "לפני שבר גאון" [כמו במק"ג וונציה רפ"ה]. וסדריו: שמונה, ו"תלך לבטח" (משלי ג, כג) סימן [ראה פרנקפורט תל"ז¹⁹³]. וקאפיטולי: שלושים ואחד, וסימנו: "חסר אל כל היום" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].

190. מספר זה כבר הוזכר ברברי חו"ל: "חורנו על כל ספר משלי ולא מצינו שכתוב בו אלא תשע מאות וט"ז פסוקים" — שיר השירים רבה א, יא.

191. לפי הנ"ל בהע' 158 נראה שצ"ל: י"ח. פ' - 900, כנ"ל בהע' 96.

192. שם הסימן באותו פסוק אך במלים: "תנו לה מפרי ידיה ויהללוה".

193. שם הסימן באותו פסוק אך במלה: "או".

איוב

ספר החילופים — סדריו: ח'. מניין הפסוקים: אלף ושבעים. סימן: א'ע¹⁹⁴.
 וחציו: "אשר קמטו ולא עת" (כב, טז).
מק"ג וונציה רפ"ח — סכום מספר פסוקים של איוב: אלף ושבעים, וסימן: א'ע.
 וחציו: "אשר קמטו ולא עת" (כב, טז). וסדריו: שמונה.
תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי איוב: אלף ושבעים, וסימנו: "וגליתי להם
 עתרת שלום ואמת" (ירמיה לג, ו). וחציו: "אשר קמטו ולא עת" (כב, טז). וסדריו:
 שמונה, וסימנו: "אחב ה' שערי ציון" (תהלים פז, ב).
תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר איוב: אלף ושבעים, וסימנו: "האמנם
 א'לם צדק תדברון" (תהלים נח, ב). סדריו: שמונה, וסימנו: "נגילה ונשמחה בו" (שם
 קיח, כד). והקאפיטולי הם: ארבעים ושנים, וסימנו: "ה' בם סיני בקורש" (שם סח, יח).
מק"ג ורשה תרכ"ד — כמו במק"ג וונציה רפ"ח.
תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך וונציה ת"צ.

שיר השירים

ספר החילופים — סדר אחד. מניין הפסוקים: קי"ז. נגר המניין שם...¹⁹⁵. וחציו:
 "נרד וכרכם" (ד, יד).
מק"ג וונציה רפ"ח — סך פסוקי שיר השירים: מאה ושבעה עשר, וסימן: קיז.
 וחציו: "נרד וכרכם" (ד, יד).
תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי שיר השירים: מאה ושבעה עשר, וסימנו:
 "אשר דבר טוב על המלך" (אסתר ז, ט). וחציו: "נרד וכרכם" (ד, יד).
תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי דספר שיר השירים: מאה ושבעה עשר, וסימנו:
 "וחכך כנין חטוב חולך לרורי" (ז, י). והקאפיטולי: שמונה, והרמז: "נגילה ונשמחה בו"
 (תהלים קיח, כד).
מק"ג ורשה תר"כ — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.
תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי דספר שיר השירים: מאה ושבעה
 עשר, וסימנו: "וחכך כנין חטוב חולך לרורי". ופרקיו: שמונה, והרמז: "נגילה ונשמחה
 בו" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "נרד וכרכם" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז].

רות

ספר החילופים — סדר אחד. מניין הפסוקים: פ"ה. נגר המניין שם: ימלח (מ"א
 כב, ח). וחציו: "ותאמר רות המואביה" (ב, כא).
מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר רות: שמונים וחמישה. וחציו:
 "ותאמר רות המואביה" (ב, כא).

194. א' - 1000, כנ"ל בהע' 96.

195. ההמשך חסר בכ"י.

מרדכי ליב קצנלנבוגן

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ספר רות: שמונים וחמישה, וסימנו: "סורה שבה פת פלוני אלמוני" (ד, א). וחציו: "ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי" (ב, כא).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי דספר רות: שמונים וחמישה, וסימן: "ובעז הוליד את עובר" (ד, כא). והקאפיטולי הם: ארבעה, והרמז: "אבא בגבורות ה'" וגר' (תהלים עא, טז). וחציו: "ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי" (ב, כא). **מק"ג ורשה תר"כ** — כמו במק"ג וונציה רפ"ה. **תנ"ך עם פירוש מלבי"ם** — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

איכה

ספר תחילופים — סדר אחד. מניין הפסוקים: קנ"ד. וחציו: "לדכא תחת רגליו" (ג, לד).

מק"ג וונציה רפ"ח — חסר.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי איכה: מאה וחמישים וארבעה, וסימנו: "יסע קדים בשמים" (תהלים עח, כו). וחציו: "לדכא תחת רגליו" (ג, לד).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי דספר איכה הם: מאה וחמישים וארבעה, סימן: "טוב ויחיל ודומם לתשועת ה'" (ג, כו). והקאפיטולי הם: חמישה, והרמז: "בן בג בג אומר לפום צערא אגרא" ¹⁹⁶. וחציו: "לדכא תחת רגליו" (ג, לד).

מק"ג ורשה תר"כ — סכום פסוקי איכה: מאה וחמישים וארבעה, וסימן: "יסע קדים בשמים" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. ופרקיו: חמישה, והרמז: "בן בג בג אומר לפום צערא אגרא" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וחציו: "לדכא תחת רגליו".

קהלת

ספר תחילופים — סדריו: ד. מניין הפסוקים: רכ"ב. גר המניין שם... ¹⁹⁵ וחציו: "מה שהיה כבר נקרא" (ו, י).

מק"ג וונציה רפ"ח — סך פסוקי דקהלת: מאתים ועשרים ושנים, וסימן: רכב. וחציו: "מה שהיה כבר נקרא" (ו, י). סדריו: חסר ¹⁹⁷.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי דספר קהלת: מאתים ועשרים ושנים, וסימנו: "מה שהיה כבר נקרא שמו" (ו, י). וגם חציו: "מה שהיה כבר נקרא שמו" (שם). וסדריו: ארבעה, וסימנו: "אבא במ אורה יה" (תהלים קיח, יט).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי דספר קהלת: מאתים ועשרים ושנים, וסימנו: "מה שהיה כבר נקרא שמו" (ו, י). וחציו: "מה שהיה כבר" (שם). והקאפיטולי הם: שנים עשר, "כי זה כל האדם" (יב, יג). סדריו: חסר.

מק"ג ורשה תר"כ — כמו בתנ"ך וונציה ת"צ.

196. אבות סוף פ"ה, אך שם הוא בשם "בן הא הא", ר"ב בג בג" נזכר שם במשנה קודמת בעניין אחר.

197. אבל נמסר מניינם ברשימת הסדרים שנדפסה שם בתחילת כרך א: ד.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי דספר קהלת: מאתים ועשרים ושנים, וסימנו: "מה שהיה כבר נקרא שמו". וגם חציו: "מה שהיה כבר נקרא שמו". וסדריו: ארבעה, וסימנו: "אבא בם אודה יה" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. ופרקיו י"ב, "כי זה כל האדם" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ].

אסתר

ספר החילופים — סדריו: ה. מניין הפסוקים: קס"ז. וחציו: "ותען אסתר ותאמר" (ה, ז).

מק"ג וונציה רפ"ה — סכום פסוקי מגילת אסתר: מאה ושישים ושישה¹⁹⁸, וסימן: קסו. וחציו: "ותען אסתר" (ה, ז). סדריו: חסר¹⁹⁹.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי מגילת אסתר: מאה ושישים ושבעה. וחציו: "ותען אסתר" (ה, ז). וסימנו: "כברני נא נגר זקני עמי" (ש"א טו, ל). וסדריו: חמישה, וסימנו: "וזה גב המזבח" (יתחקאל מג, יג).

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי דספר אסתר: מאה ושישים ושישה, וסימנו: "על כן קראו לימים האלה פורים" (ט, כו). והקאפיטולי הם: עשרה, והסימן: "בא גד" (בראשית ל, יא). וחציו: "ותען אסתר ותאמר" (ה, ז). סדריו: חסר.

מק"ג ורשה תר"כ — כמו במק"ג וונציה רפ"ה.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — כמו בתנ"ך וונציה ת"צ.

דניאל

ספר החילופים — סדריו: ז. מניין הפסוקים: שלוש מאות וחמישים ושבעה. וחציו: "ארין גבריא אלך" (ו, יב).

מק"ג וונציה רפ"ה — סכום פסוקי ספר דניאל: שלוש מאות וחמישים ושבעה, וסימן: שנז. וחציו: "ביה בליליא קטיל בלשאצר הרגישו"²⁰⁰. סדריו: חסר²⁰¹.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי ספר דניאל: שלוש מאות וחמישים ושבעה, וסימנו: "כי רוח ה' נשבה בו" (ישעיה מ, ז). וחציו: "ביה בליליא קטיל בלשאצר" (ה, ל)²⁰². וסדריו: שבעה, וסימנו: "ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש" (איוב יא, כ)²⁰³.

198. לפנינו מספר הפסוקים: 167.

199. אבל נמסר מניינם ברשימת הסדרים שנרפסה שם בתחילת כרך א: ה.

200. צ"ל: "וחציו: הרגישו", והוא המשכו של הפסוק הנזכר ב"ספר החילופים", וכ"ה ברשימת הסדרים שנרפסה בתחילת כרך א: "וחציו: הרגשו והשכחו". המלים "ביה בליליא קטיל בלשאצר" הם שם ה, ל ואינם באמצע הספר ונכתבו כאן בסעות. וראה "מנחת שי" ו, יב שהעיר על הסעות שנפלה בספרים.

201. אבל נמסר מניינם ברשימת הסדרים שנרפסה שם בתחילת כרך א: ז.

202. רישום מוטעה. ראה הע' 200.

203. ראה ספר "מסורת התורה והנביאים" (הג"ל בהע' 7) עמ' 49 שבסימן זה יצקו הנוצרים דבר בליעל, שהיו יכולים לתת סימן את המלה "גר" או "בה", אלא שכיוונו להכחיש ולהכרית תקוות ישראל.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי ספר רניאל: שלוש מאות וחמישים ושבעה, וסימן: "ותעמד לגרלך לקץ הימין" (יב, יג). הקאפיטולי הם: שנים עשר, והסימן: "חבת לנו עזרת מצר" (תהלים ס, יג). סדריו: חסר.

מק"ג ורשה תרכ"ד — כמו במק"ג וונציה רפ"ה.

תנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי דספר רניאל: שלוש מאות וחמישים ושבעה, וסימנו: "כי רוח ה' נשבת בו" (ישעיה מ, ז). וחציו: "בית בליליא קטיל בלשאצר" [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז]. והקאפיטולי הם: שנים עשר, והסימן: "חבת לנו עזרת מצר" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ]. וסדריו: שבעה, וסימנו: "כי לך יקרא חפצי בח" (ישעיה סב, ד) [ל"מ מקורו].

עזרא

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי ספר עזרא הם: מאתיים ושמונים, וסימנו: "ירוין מדשן ביתך" (תהלים לו, ט). הקאפיטולי הם: עשרה, וסימנו: "אבוא אליך וברכתך" (שמות כ, כא).

נחמיה

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר נחמיה הם: ארבע מאות ושמונה²⁰⁴, וסימנו: "בזאת אני בוטח" (תהלים כז, ג). והקאפיטולי הם: שלושה עשר, והרמז: "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).

עזרא ונחמיה

ספר החילופים — סדריו: י. מניין הפסוקים: תרפ"ה²⁰⁵. סימן: ספח²⁰⁶. וחציו: "ובין עלית הפנה" (נחמיה ג, לב).
מק"ג וונציה רפ"ה — סכום פסוקי דעזרא: שש מאות ושמונים ושמונה²⁰⁷, וסימן: תרפת. וחציו: "ובין עלית הפנה" (נחמיה ג, לב). סדריו: חסר²⁰⁸.

204. לפי חלוקת הפסוקים במרבית ספרי התנ"ך הנדפסים מספר הפסוקים הוא: 406, ולפי גוסחאות כ"י מרוייקים שהביא "מנחת שי" (נחמיה ז, סח) שאינם גורסים פסוק זה וכ"ה בתנ"ך קורן ובתנ"ך מהדורות "מוסד הרב קוק" מספר הפסוקים הוא: 405.

205. כ"ה לפי גוסחאות הכ"י שבהע' הקודמת. לפי חלוקת הפסוקים המקובלת מספר הפסוקים הוא: 686.

206. לפי הנ"ל בהע' 158 צ"ל: ספה, ס - 600, כנ"ל בהע' 96.

207. לפי חלוקת הפסוקים המקובלת מספר הפסוקים הוא: 686, ולפי גוסחאות כ"י (שבהע' 204): 685, וכך יוצא לפי "חציו", כי עד פסוק זה יש 342 פסוקים ואם גורסים את הפסוק הנ"ל בפ"ח יהיה משם עד הסוף 344 פסוקים (במנחת שי הנ"ל תמה על גוסח המסורה שב"מקראות גדולות" שהוא 688 וכן תמה על שבמחצית ראשונה יש 342 ובמחצית שניה יש 344, ויישב שצ"ל: 686, ואינו מובן איך מיושב בזה ה"חציו").

208. אבל נמסר מניינם ברשימת הסדרים שנרפסה שם בתחילת כרך א: ז.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום פסוקי רעזרא ונחמיה: שש מאות ושמונים ושמונה, וסימנו: "זכור ה' חרפת עבדיך" (תהלים פט, נא). וחציו: "ובין עלית הפנה" (נחמיה ג, לב). וסדריו: עשרה, וסימנו: "על הר גבתי עלי לך מבשרת ציון" (ישעיה מ, ט). **מק"ג ורשה תרכ"ד ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם** — כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז.

דברי הימים

ספר החילופים — סדריו: כ"ה. מניין הפסוקים: אלף ושבע מאות וחמישה ושישים²⁰⁹. וחציו: "ועל אוצרות המלך עזמות" (דה"א כז, כה).

מק"ג וונציה רפ"ח — סכום הפסוקים של ספר דברי הימים: אלף וחמש מאות²¹⁰ ושישים וחמישה. סימן: חסר. סדריו וחציו: חסר²¹¹.

תנ"ך פרנקפורט תל"ז — סכום הפסוקים של ספר דברי הימים: אלף ושש מאות וחמישים ושישה²¹², "ויראו א'ת הארץ וישמחו לראות" (ש"א ו, יג) סימן. וחציו: "ועל אוצרות המלך עזמות" (דה"א כז, כה)²¹³. וסדריו: כ"ה, "ער אשר ער כח ברכני ה'" (יהושע יז, יד) סימן.

תנ"ך וונציה ת"צ — סכום פסוקי של ספר דברי הימים הם: אלף ושבע מאות ושמונים ושבעה²¹⁴, וסימנו: "לבנות לו בית (אשר)²¹⁵ בירושלים אשר ביחודת מי בכס מכל עמו י-ח-ו-ח אלהיו עמו ויעל" (פסוק אחרון בספר). הקאפיטולי הם: שישים וחמישה, והרמז: "חס כל בשר מפני ה'" (זכריה ב, יז). סדריו: חסר.

מק"ג ורשה תרכ"ד ותנ"ך עם פירוש מלבי"ם — סכום פסוקי של ספר דברי הימים הם: אלף ושבע מאות ושמונים ושבעה, וסימנו: "לבנות לו בית (אשר) בירושלים אשר ביחודת מי בכס מכל עמו י-ח-ו-ח אלהיו עמו ויעל". הקאפיטולי הם: שישים וחמישה, והרמז: "חס כל בשר מפני ה'" [כמו בתנ"ך וונציה ת"צ²¹⁶]. וחציו:

209. כן הוא לפי כ"י ורפוסים ישנים שהביא "מנחת שי" (יב, ד) וכן נרפס בתנ"ך קורן ובתנ"ך מהדורות "מוסר הרב קוק" שפסוק ד ברה"א יב נחלק לשנים, וכך יוצא לפי "חציו". לפי חלוקת הפסוקים המקובלת מספר הפסוקים הוא 1764. בקירושין ל, א שנינו: "חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת, יתר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו דברי הימים שמונה", לפי"ז בדברי הימים 5880 פסוקים הרבה יותר ממה שיש לפנינו. וראה במצויין לעיל הע' 129.

210. צ"ל: ושבע מאות.

211. מספר סדריו נמסר ברשימת הסדרים שנרפסה שם בתחילת כרך א: כ"ה.

212. 109 או 108 (ראה הע' 209) פסוקים פחות מהמספר הנכון, וצ"ע. וראה בסמוך גם בתנ"ך וונציה ת"צ מספר שאינו מתאים למספר הנכון, וצ"ע כיצד קרה כן בספר הזה דווקא. וראה א. קורמן, שמעתין הנ"ל בהע' 125.

213. כ"ה לפי המספר הנכון של הפסוקים, והרי כאן סתירה מיניה וביה.

214. 22 או 23 פסוקים יותר מהמספר הנכון, וצ"ע. וראה לעיל.

215. מלה זו אינה בכתוב וגם אינה נלקחת בחשבון הגימטריא.

216. ההעתקה משם כוללת את השגיאה בציטוט המלה "אשר" פעמיים.

"על אוצרות המלך עזמות". וסרריו: כ"ה, "ער כח ברכני ה'" סימן [כמו בתנ"ך פרנקפורט תל"ז].

סיכום

לאור כל האמור לעיל עולה כי:

א. חכמי המסורה מנו ורשמו את מספרי הפסוקים של פרשות התורה ונתנו להם סימנים — שמות אנשים מן התנ"ך.

ב. גם את מספרי הפסוקים של ספרי התנ"ך מנו חכמי המסורה ונתנו להם סימנים, אך אופיים של סימנים אלה שונה — צירוף אותיות בצורה המצומצמת ביותר.

ג. בנוסף, ציינו חכמי המסורה את מקום מחצית כל ספר ואת מספר הסדרים שבו.

ד. למספרי הפסוקים בפרשות ניתנו בכמה מקורות סימנים שאופיים — מלה מאותה פרשה. נראה שסימנים אלו אינם מעשה ידי חכמי המסורה.

ה. במהדורות שונות של התנ"ך שולבו בתוך רישומי המסורה מספרי הפרקים ואף ניתנו להם סימנים. גם רישומים אלה אינם משל חכמי המסורה.

ו. כמו כן ניתנו בהרבה מהדורות סימנים חדשים למספרי הפסוקים והסדרים. גם הם אינם משל חכמי המסורה, ויש מהם שניתנו על ידי נוצרים.

ז. כל הרישומים לוקים בחוסר עקביות ונפלו בהם שיבושים רבים.

להלן נוסח של הרישומים המבוסס על המקורות הקדומים הנ"ל ללא שיבושים וללא תוספות מאוחרות:

בראשית — קמ"ו. אמציה (מ"ב יב, כב) או יחזקיהו (שם כ, י).

נח — קנ"ג. בצלאל (שמות לא, ב) או חלקיה (מ"ב כב, ח).

לך לך — קכ"ז. מכנזבי (עזרא י, מ).

וירא — קמ"ז. אמנון (ש"ב ג, ב) או כונניהו (דה"ב לא, יב).

חיי שרה — ק"ה. מלפיה (ירמיה כא, א) או יחזקיה (ש"ב ח, יח).

תולדות — ק"ו. יחלאל (דה"א ד, טז).

ויצא — קמ"ח. חלקי (נחמיה יב, טו).

וישלח (לפי הסעם התחתון) — קנ"ד. אביאסף (שמות ו, כד) או קליסח (עזרא י, כג).

וישלח (לפי הסעם העליון) — קנ"ג²¹⁷.

וישב — קי"ב. בקי (במדבר לד, כב).

מקץ — קמ"ז. אמציה (מ"ב יב, כב) או יחזקיהו (שם כ, י).

ויגש — ק"ז. יחלאל (דה"א ד, טז).

ויחי — פ"ה. ימלח (מ"א כב, ח).

שמות — קכ"ד. מעדי (עזרא י, לד).

וארא — קכ"א. יעאל (עזרא ח, יג; י, מג).

בא — ק"ו. יתְלַל (דה"א ר, טז).

בשלח — קט"ז. סנאה (או: סְנָאָה — עזרא ב, לה. או: סְנָאָה — דה"א ט, ז).

יתרו (לפי הסעם העליון) — ע"ב. אֶלְיָאֵל (דה"א ה, כד) או יונדב (ש"ב יג, ג).

יתרו (לפי הסעם התחתון) — ע"ד²¹⁸.

משפטים — קי"ח. עֲזִיָּאֵל (שמות ו, יח) או חֲנָנִי (מ"א טז, א).

תרומה — צ"ו. סָלו (נחמיה יב, ז) או מְלוּךְ (עזרא י, כט).

תצוה — ק"א. מִיכָאֵל (במדבר יג, יג).

כי תשא — קל"ט. חֲנָנֵאל (ירמיה לא, לח).

ויקהל — קכ"ב. מִכְּבָּנִי (דה"א יב, יג) או סְנוּאָה (נחמיה יא, ט).

פקודי — צ"ב. עֲזִיָּה (מ"ב טו, יג).

ויקרא — קי"א. דְּעוּאֵל (במדבר א, יד) או מְלַכְיָהוּ (ירמיה לח, ו).

צו — צ"ז. עֲבֻדְיָהוּ (מ"א יח, ג).

שמיני — צ"א. מִיכְיָהוּ (מ"א כב, ח) או עֲבֻדְיָה (עבריה א, א).

תזריע — ס"ז. בְּנִיָּה (עזרא י, ל).

מצורע — צ'. יַעֲדוֹ (דה"ב ט, כט).

אחרי מות — פ'. עֲדוֹ (זכריה א, א).

קדושים — ס"ד. תְּחוּלָה (בראשית י, כט) או וִיזְיָאֵל (דה"א יב, ג) או וְנָגַח (שם ג, ז)

או מי זחב (בראשית לו, לט).

אמור — קכ"ד. מַעֲדִי (עזרא י, לר) או אֶלְעֻזִי (דה"א יב, ז).

בחר — נ"ז. חֲטִיל (עזרא ב, נו) או אֹן (במדבר טז, א).

בחוקותי — ע"ח. עֲזָא (ש"ב ו, ג).

במדבר — קנ"ט. חֲלָקְיָהוּ (מ"ב יח, יח).

נשא — קע"ו. עֲמוּס (עמוס א, א) או עֲמִינָדָב (ז, יב).

בהעלותך — קל"ו. מְחַלְלָאֵל (בראשית ה, יב).

שלח — קי"ט. פֶּלֶט (דה"א ב, מז).

קרח — צ"ה. דְּנִיָּאֵל (דניאל א, ו).

חוקת — פ"ז. עֲזִי (עזרא ז, ד) או יְמוּאֵל (בראשית מו, י).

בלק — ק"ד. מְנוּחַ (שופטים יג, ב).

פינחס — קס"ח. פִּסְלָחִים (בראשית י, יד) או נְאֻלִּיפְלָחוּ (דה"א טו, יח).

מטות — קי"ב. עֵיבָל (בראשית לו, כג) או בְּקִי (במדבר לר, כב).

מסעי — קל"ב. בֶּלֶק (במדבר כב, ב).

דברים — ק"ה. מְלַכְיָה (ירמיה כא, א).

218. כך יוצא לפי מרבית רישומי המסורה בסיכום הכללי לספר שמות. ראה לעיל הע' 104.

ואתחנן (לפי הטעם העליון) — קי"ט. פֿלֶט (דה"א ב, מז)²¹⁹.

ואתחנן (לפי הטעם התחתון) — קב"א²²⁰.

עקב — קי"א. דְּעוּאָל (במדבר א, יד) או יַעֲלָא (נחמיה ז, נח).

ראה — קכ"ז. מִכְנֶדֶבִי (עזרא י, מ) או פֿלֶאִיח (נחמיה ח, ז).

שופטים — צ"ו. סְלוּא (במדבר כה, יד).

כי תצא — קי". עֲלִי (ש"א א, ג).

כי תבוא — קכ"ב. מִכְנֶדֶבִי (דה"א יב, יג).

נצבים וילך — ע'. אֲדַנְיָה (ש"ב ג, ד).

האזינו — נ"ב. פֶּלֶב (במדבר יג, ו).

וזאת הברכה — מ"א. גְּאוּאָל (במדבר יג, טו).

בראשית — סכום הפסוקים של ספר בראשית (לפי הטעם התחתון): אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה, וסימן: א'דלד. וחציו: "על חרבך תחיה" (כז, מ). [לפי הטעם העליון: אלף וחמש מאות ושלשים ושלשה, וסימן: א'דלג. וחציו: "ויען יצחק אביר" (שם לט)²²¹]. ופרשיותיו: שתיים עשרה. וסדריו²²²: ארבעים ושלשה.

שמות — סכום הפסוקים של ספר שמות (לפי הטעם התחתון): אלף ומאתיים ותשעה, וסימן: א'רט. וחציו: "אלהים לא תקלל" (כב, כז). [לפי הטעם העליון: אלף ומאתיים ושבעה²²³, וסימן: א'רז. וחציו: "מלאתך ורמעך לא תאחר" (שם כח)²²⁴]. ופרשיותיו: אחת עשרה. וסדריו: עשרים ותשעה.

ויקרא — סכום הפסוקים של ספר ויקרא: שמונה מאות וחמישים ותשעה. וסימן: נטף. וחציו: "זהנוגע בבשר הזב" (טו, ז). ופרשיותיו: עשר. וסדריו: עשרים ושלשה. **במדבר** — סכום הפסוקים של ספר במדבר: אלף ומאתיים ושמונים ושמונה, וסימן: א'רפח. וחציו: "זהיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" (יז, כ). ופרשיותיו: עשר. וסדריו: שלושים ושנים.

דברים — סכום הפסוקים של ספר דברים (לפי הטעם התחתון): תשע מאות וחמישים וחמישה, וסימן: חנץ. וחציו: "ועשית על פי הדבר" (יז, י). [לפי הטעם העליון: תשע מאות וחמישים ושלשה²²⁵, וסימן: גנץ. וחציו: "על פי התורה" (שם יא)²²⁶]. ופרשיותיו: עשר. וסדריו: עשרים ושבעה.

219. ויש אמרים: קי"ח. עֲזִיָּאל (שמות ו, יח). ראה לעיל הע' 72.

220. כך יוצא לפי רישומי המסורה בסיכום הכללי לספר דברים. ראה לעיל הע' 116.

221. ראה לעיל הע' 95 והע' 100.

222. מספרי הסדרים הם כפי שנרשמו ב"מקראות גדולות" וונציה רפ"ה.

223. כך יוצא מסיכום מגנין הפסוקים שנרשם בסוף כל פרשה. ראה לעיל הע' 104.

224. ראה לעיל הע' 107.

225. גם זה כפי מה שיוצא מסיכום מגנין הפסוקים שנרשם בסוף כל פרשה. ראה לעיל הע' 116.

226. ראה לעיל הע' 120.

חמישה חומשי תורה — סכום הפסוקים של חמישה חומשי תורה (לפי הסעם התחתון): חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמישה, וסימן: **ח'ףמח**. וחציו: "וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים" (ויקרא ח, ח). [לפי הסעם העליון: חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים, וסימן: **ח'ףמ**, וחציו: "וישם את המצנפת על ראשו" (שם ט)²²⁷]. ופרשיותיו: חמישים ושלוש. וסדריו: מאה וחמישים וארבעה.

יחושע — סכום הפסוקים של ספר יהושע: שש מאות וחמישים ושישה, וסימן: **סנו**. וחציו: "ומחשבון עד רמת המצפה" (יג, כו). וסדריו: ארבעה עשר.

שופטים — סכום הפסוקים של ספר שופטים: שש מאות ושמונה עשר, וסימן: **ס'ח**. וחציו: "וירעצו וירצצו" (י, ח). וסדריו: ארבעה עשר.

שמואל — סכום הפסוקים של ספר שמואל: אלף וחמש מאות ושישה, וסימן: **א'דן**. וחציו: "וימאן ויאמר" (ש"א כח, כג). וסדריו: שלושים וארבעה.

מלכים — סכום הפסוקים של ספר מלכים: אלף וחמש מאות ושלושים ושישה, וסימן: **א'דלו**. וחציו: "ויקבץ מלך ישראל את הנביאים" (מ"א כב, ו). וסדריו: שלושים וחמישה.

ישעיה — סכום הפסוקים של ספר ישעיה: אלף ומאתיים ותשעים ואחד, וסימן: **א'רצא**. וחציו: "כי אם שם אריר ה' לנו" (לג, כא). וסדריו: עשרים ושישה.

ירמיה — סכום הפסוקים של ספר ירמיה: אלף ושלוש מאות ושישים וארבעה, וסימן: **א'שסד**. וחציו: "ויאמר חנניה" (כח, יא). וסדריו: שלושים ואחד.

יחזקאל — סכום הפסוקים של ספר יחזקאל: אלף ומאתיים ושבעים ושלושה, וסימן: **א'רעג**. וחציו: "ויהי בעשתי עשרה שנה באחר לחדש" (כו, א). וסדריו: עשרים ותשעה.

חושע — קצ"ז. **יואל** — ע"ג. **עמוס** — קמ"ו. **עובדיה** — כ"א. **יונה** — מ"ח. **מיכה** — ק"ה. **נחום** — מ"ז. **חבקוק** — נ"ו. **צפניה** — נ"ג. **חגי** — ל"ח. **זכריה** — רי"א. **מלאכי** — נ"ה.

תרי עשר — סכום הפסוקים של תרי עשר: אלף וחמישים, וסימן: **א'ג**. וחציו: "לכן בגללכם ציון שרה תחרש" (מיכה ג, יב). וסדריו: עשרים ואחד.

תהלים — סכום הפסוקים של ספר תהלים: אלפיים וחמש מאות ועשרים ושבעה, וסימן: **ב'דזכ**. וחציו: "ויפתוהו בפייהם" (עז, לו). וסדריו: תשעה עשר.

משלי — סכום הפסוקים של ספר משלי: תשע מאות וחמישה עשר, וסימן: **ץית**. וחציו: "לפני שבר גאון" (טז, יח). וסדריו: שמונה.

איוב — סכום הפסוקים של ספר איוב: אלף ושבעים, וסימן: **א'ע**. וחציו: "אשר קמטו ולא עת" (כב, טז). וסדריו: שמונה.

שיר השירים — סכום הפסוקים של מגילת שיר השירים: מאה ושבעה עשר, וסימן: קיז. וחציו: "נרד וכרכם" (ד, יד).

רות — סכום הפסוקים של מגילת רות: שמונים וחמישה, וסימן: פח. וחציו: "ותאמר רות המואביה" (ב, כא).

איכה — סכום הפסוקים של מגילת איכה: מאה וחמישים וארבעה, וסימן: קנז. וחציו: "לדכא תחת רגליו" (ג, לר).

קהלת — סכום הפסוקים של מגילת קהלת: מאתים ועשרים ושנים, וסימן: רכב. וחציו: "מה שהיה כבר נקרא" (ו, י). וסדריו: ארבעה.

אסתר — סכום הפסוקים של מגילת אסתר: מאה ושישים ושבעה, וסימן: קסז. וחציו: "זתען אסתר" (ה, ז). וסדריו: חמישה.

דניאל — סכום הפסוקים של ספר דניאל: שלוש מאות וחמישים ושבעה, וסימן: שנז. וחציו: "ארין גבריא אלך הרגישו והשכחו" (ו, יב). וסדריו: שבעה.

עזרא ונחמיה — סכום הפסוקים של ספר עזרא: שש מאות ושמונים וחמישה²²⁸, וסימן: ספת. וחציו: "זבין עלית הפנה" (נחמיה ג, לב). וסדריו: עשרה.

דברי הימים — סכום הפסוקים של ספר דברי הימים: אלף ושבע מאות ושישים וחמישה²²⁹, וסימן: א'ןסת. וחציו: "ועל אוצרות המלך עזמות" (דה"א כז, כה). וסדריו: עשרים וחמישה.

*

"לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה" — (קידושין ל, א).

"ספירת האותיות, אין הכוונה — לספור-למנות בלבד. המובן הוא רחב יותר ומקיף יותר: לדקדק, ועי"ז להרגיש בכל שינוי שיש באותיות, בתיבות, בנוסח ובסגנון. וע"י הרגש השינויים, מתיישרים דברים רבים אשר לכאורה קשים הם. "האמוראים המשיכו בעבודת הסופרים הראשונים, והיו סופרים כל האותיות שבמשנה — דברי התנאים — בקדושה ובטהרה, בזחירות ובזריזות, כ"משפחות סופרים יושבי יעבץ". מקבלי התורה ומוסריה, ביחס למקרא — התורה שבכתב. "אחרי חתימת התלמוד המשיכו מלאכת סופרים בספירת האותיות של התורה (מקרא, משנה) רבנן סבוראי, הגאונים וחראשונים, והשקיעו יגיעה בספירת האותיות שבגמרא ודקדוק בלשונה. ביחוד הגדילו בזאת רבותינו חראשונים — החל מרבינו גרשום מאור הגולה, המשך ברש"י ונכדיו, עד אחרוני בעלי התוספות.

228. כן הוא לפי נוסחאות כ"י (לעיל הע' 204). לפי חלוקת הפסוקים המקובלת מספרם הוא: 686.

229. גם זה הוא לפי נוסחאות מדויקות (לעיל הע' 209). לפי החלוקה המקובלת מספרם הוא: 1764.

¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹ "וכך נמשכה מלאכת הסופרים גם בתקופת האחרונים. ובתקופת של ראשוני האחרונים – ב"ח, מחרש"ל, מחרש"א ומחר"ם מלובלין – לא רק המשיכו השלימו את מלאכתם של רש"י ובעלי התוספות בספירת אותיות הגמרא, אלא חם התחילו לספור גם את האותיות שברש"י ובתוספות גופם" – (אבי זקני הגאון רבי רפאל קצנלנבוגן זצ"ל, הרש"ש לשיטתו, באר ראי עמ' פא-פב).

דורנו גם הוא דור של סופרים במובן זה. גילויים של כתבי יד עתיקים והמצאותם של ספרים נדירים בהישג יד מאפשרים לחכמי דורנו לספור – בכל מובניו – את רבריהם של רבותינו הראשונים והאחרונים. "מוסד הרב קוק" כנס לבין כתליו את טובי הסופרים, החכמים והחוקרים לעסוק במלאכת קודש זו, עליהם ניצח אבי מורי ז"ל עשרות שנים כשרברי אביו זצ"ל הנזכרים מרחפים לעיני רוחו.

¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹ אבא ז"ל – אף הוא סופר היה

¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹

יהי זכרו ברוך ¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

סיני - קכ"ו קכ"ז סיני עמוד מס': 64 הודפס ע"י אוצר החכמה